

Нызамның қайталаныуы

Биринши бап

Израиллылардың Хороб тауынан жолға шығыуы

1 ¹Муўса Иордан дәрьясының шығыс жағасындағы шөлде израиллыларға төмендеги сөзлерди айтты. Бул шөл Суфтың қарама-қарсысындағы Иордан тегислигинде, Паран менен Тофел, Лабан, Хасерот хәм Дий-Захаб арасында жайласқан еди. ²Хоробтен Сеирдің таулы жерине алып баратуғын жол менен жүргенде, Қадеш-Барнияға дейин он бир күнлик жол еди. ³Израил халқы Мысырдан шыққаннан кейин, қыркыншы жылдың он биринши айының биринши күни Муўса оларға Жаратқан Ийениң буйырған сөзлерин жәриялады. ⁴Буннан алдын Муўса Хешбонда хуқимдарлық қылған амор халқының патшасы Сихонды, Аштаротта хәм Эдрейде хуқимдарлық қылған Башан патшасы Огты жеңилiske ушыратқан еди.

⁵Муўса Иордан дәрьясының шығыс жағасындағы Моаб жеринде Жаратқан Ийенин нызамын былай деп түсиндире баслады:

⁶«Қудайымыз Жаратқан Ийе Хоробте бизлерге былай деди: „Бул тауда узак ўақыт турып қалдыңыз. ⁷Қәнекей, жолға шығыңлар. Амор халқының таулы үлкесине хәм сол жерге қонсылас болған барлық елдерге: Иордан тегислигине, таулы үлкеге, батыстағы тау етеклерине, Негебке хәм Жер Орта тенизиниң бойларына кирип барыңлар. Яғный, пүткил Кенаан ели менен Лебанонға, және де, уллы Евфрат дәрьясына дейин барыңлар. ⁸Сол жерлерди сизлерге берип атырман. Барыңлар, ата-бабаларыңызға – Ибраймға, Ысаққа, Яқыпка хәм олардың әуладларына беремен деп ант ишкен жерлерди мүлик етип алыңлар“.

Муўсаның қазыларды тайынлауы

⁹Сол ўақытта сизлерге былай деп айттым: „Сизлерди бир өзим жетелеп алып жүре алмайман, себеби сизлер мен ушын ауыр жүк боласызлар. ¹⁰Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди көбейтти. Мине, бүгинликте аспандағы жулдызлар сыяқлы сансыз болып, көбейдиниз. ¹¹Ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийе ўәде бергениндей, сизлерди еле де мың есе көбейтсин хәм жарылқасын! ¹²Бирақ сизлердің ауыр жүклериниз бенен даўларыңызды бир өзим қалайынша көтеремен? ¹³Енди хәр бир урыўдан дана, ақыллы хәм тәжирийбели адамларды таңлап алыңлар. Оларды сизлерге басшы етип тайынлайман“.

¹⁴Сизлер де буны жақсы деп мақулладыңыз. ¹⁵Сонда урыўларыңыздан дана хәм тәжирийбели болған адамларды сизлерге мынбасы, жүзбасы, елиўбасы, онбасы хәм базыларын жәмийеттиң қадағалаушылары етип тайынладым. ¹⁶Сол ўақытта тайынланған қазыларға былай деп буйырған едим: „Туўысқанларыңыздың арасындағы даўларға кулақ салың. Бир адамның израиллы туўысқаны менен ямаса келгинди бир адам менен болған даўларын әдиллик пенен шешиң. ¹⁷Хуқим ўақтында бир тәреплилик қылмаң, бай адамға да, жарлы адамға да кулақ салың. Қеш кимнен қорқпаң, өйткени хуқим Қудайдандур. Өзлериңиз шеше алмаған бир мәселе болса, маған алып келиң, оны өзим шешемен“. ¹⁸Сол ўақытта сизлерге ислеўиниз керек болған хәр бир исти тапсырған едим.

Халықтың жансызларды жиберуі

¹⁹Соннан кейин, Қудайымыз Жаратқан Ийениң бизлерге буйырғанындай, бизлер Хороб тауынан шығып, амор халқының таулы үлкесине баратуғын жолдан жүрип,

өзлериңіз көрген кең хәм қорқынышлы шөл арқалы Қадеш-Барнияға бардык. ²⁰ Сол жерде мен сизлерге: „Мине, Қудайымыз Жаратқан Ийе бизлерге берип атырған амор халқының таулы үлкесине жетип келдик. ²¹ Қараңлар, Қудайыңыз Жаратқан Ийе усы жерлерди сизлерге берди. Қәне, ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийениң сизлерге айтқанындай, барып ол жерди мүлик етип алыңлар. Қорқпаңлар, қәуетерге түспенлер“, – дедим.

²² Ал сизлер хәмменің маған келип, былай дедиңлер: „Елди аралап, көзден өткерип шығыу ушын, алдымыздан жансызларды жиберейик. Олар қайсы жолдан баратуғынымызды хәм баратуғын сол қалалар хаққында хабар алып келсин“.

²³ Бул пикир маған да мақул болды. Солай етип, араңыздан он еки адамды, хәр бир урыўдан бир адамнан таңлап алдым. ²⁴ Олар таулы үлкеге көтерилди хәм Эшкол сайына барып, елди аралап шықты. ²⁵ Қайтып қиятырып, сол жердиң жетистирген мийўелеринен алып келди. Олар: „Қудайымыз Жаратқан Ийениң бизлерге берип атырған жери жақсы екен“, – деди.

²⁶ Деген менен, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрығына қарсы шығып, ол жерге барыўды қәлемедиңіз. ²⁷ Сонда өз шатырларыңызда тоңқылдап, былай дедиңіз: „Жаратқан Ийе бизлерди жек көреді. Ол бизлерди аморларға тәслим қылып, жоқ етиў ушын Мысырдан алып шықты. ²⁸ Ол жерге не ушын баратырмыз? Туўысқанларымыз ол жердеги халықтың бизлерден гөре жүдә күшли хәм бойлары да бәлент екенін айтып, руўхымызды түсирип жиберди. Олардың үлкен қалалары аспанға тийер дийўаллар менен қоршалған, хәттеки, ол жерде Анак әўладынан шыққан дәў адамларды да көрген екен“.

²⁹ Сонда мен сизлерге былай дедим: „Олардан қорқпаңлар, қәуетерге де түспенлер. ³⁰ Алдыңызда баратырған Қудайыңыз Жаратқан Ийе Мысырда урысқандай, сизлер ушын урысады. ³¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе шөлде сизлерге ғамхорлық қылып келди. Ол әкениң өз баласын алып жүргениңдей, сизлерди усы жерге дейин жол бойы көтерип келди. ³² Сонда да сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге исенбей атырсыз. ³³ Ал Ол болса, шатырларыңызды қурыўға жер излеў ушын, жүретуғын жолыңызды көрсетип түнде от, күндиз булт ишинде алдыңызда жүрип келди“.

Жаратқан Ийениң Израил халқын жазалауы

³⁴ Жаратқан Ийе сизлердиң сөзлериңизди еситип, ғәзепленди хәм ант ишип былай деди: ³⁵ „Ата-бабаларыңызға беремен деп ант ишкен сол жақсы жерди усы жаман әўладтың хеш бири көрмейди. ³⁶ Сол жерди тек ғана Ефунне улы Калев көреді. Аяқ басқан жерлерин оған хәм оның әўладына беремен. Өйткени ол пүткил жүреги менен Жаратқан Ийеге, яғный Маған садық қалды“.

³⁷ Жаратқан Ийе сизлер себепли маған да ғәзепленип, былай деди: „Сен де сол жерге кирмейсең. ³⁸ Бирақ жәрдемшиң Нун улы Ешуа ол жерге киреди. Оны жигерлендир. Израиллыларға жерди мүлик етип, алып беретуғын адам Ешуа болады. ³⁹ Сонда сизлер балаларымыз тутқын болады деп, айтқан едиңіз. Бүгинликте сол ақ пенен қараны айыра алмайтуғын балаларыңыз сол елге киреди. Елди оларға беремен, сол жерди олар мүлик етип, ийелейди. ⁴⁰ Ал сизлер артыңызға қайтыңлар, Қамыс тенезине баратуғын жолдан шөлге кетиңдер“.

⁴¹ Сонда сизлер маған: „Бизлер Жаратқан Ийеге қарсы гүна иследик. Қудайымыз Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша барып урысамыз“, – дедиңіз. Сизлер сол таулы үлкени басып алыў аңсат болады, деп ойлап, хәр бириңіз куралларыңызды алдыңыз.

⁴² Бирақ Жаратқан Ийе маған былай деди: „Оларға айт, урысуўға шықпасын. Себеби Мен сизлер менен бирге емеспен. Душпаныңыздан жеңилип қаласыз“.

⁴³ Сизлерди ескерткен едим, бирақ кулақ салмадыңыз. Жаратқан Ийениң буйрығына қарсы шықтыңыз. Сизлер менменликке берилип, урысуў ушын таулы

үлкеге шықтыңыз. ⁴⁴ Таулы үлкеде жасайтуғын аморлар сизлерге қарсы шығып, олар пал хәррелериндей болып, изиңизден куұды. Олар Сеирден Хорма қаласына дейін сизлердің изиңизден куұып қыйратты. ⁴⁵ Аман қалғанларыңыз қайтып келип, Жаратқан Ийениң алдында жыладыңыз. Бірақ Жаратқан Ийе дадыңызға кулак салмады, сизлерге итибар да бермеді. ⁴⁶ Солай етип, узак ұақытқа дейін Қадеште қалдыңыз».

Екинши бап

Израиллылардың шөлде өткерген жыллары

2 ¹ «Кейін, Жаратқан Ийениң маған буйырғанындай, бизлер кейнимизге қайтып, Қамыс теңизине баратуғын жол менен шөлге кеттік. Сеир тауларының этирапында узак ұақыт жүрдик.

² Ақырында Жаратқан Ийе маған былай деди: ³ „Усы таулы үлкенің дөгеригінде жүргениңіз жетер. Енди арқа тәрепке қарай жүриңлер“. ⁴ Соннан кейін, халыққа мына буйрықларды бериұимди айтты: „Сеирде жасайтуғын туұысқанларыңыз болған Эсаұдың урпақларының жеринен өтесизлер. Олар сизлерден қорқады. Деген менен, өзлериңіз де абайлы болыңлар. ⁵ Оларға қарсы урыс ашпаңлар. Сизлерге олардың жеринен бир қарыс та жер бермеймен. Өйткени Сеир таулы үлкесин Эсаұға мүлик етип бердим. ⁶ Олардан жейтуғын аұқатыңызды хәм ишетуғын сууыңызды гүмиске сатып алыңлар. ⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийе, яғный Мен сизлердің қол ұрған хәр бир исиңизди жарылқадым. Усы ушы-қыйыры жоқ шөлде айланып жүргениңизде, сизлерди қорғадым. Мен қырк жыл даұамында сизлер менен бирге болдым хәм сизлердің хеш қандай мүтәжлигиңиз болмады“.

⁸ Солай етип, бизлер Сеирде жасап атырған туұысқанларымыз Эсаұ урпақларының жанынан өттік. Элат хәм Эсион-Гөберден Иордан тегислигине баратуғын жолдан жүрдик, кейін жолымызды Моаб шөлине қарай бурдык.

⁹ Сонда Жаратқан Ийе маған: „Моаблыларға хұжим қылып, урыс ашпаңлар. Олардың жеринен сизлерге мүлик бермеймен. Өйткени Ар қаласын Луттың урпағына мүлик етип бердим“, – деди».

¹⁰ Бурын ол жерде анақлар сыяқлы узын бойлы, күшли хәм көп санлы эм халқы жасайтуғын еди. ¹¹ Анақлар сыяқлы, эм халқы да рефа халқы деп есапланатуғын еди. Бірақ моаблылар оларды эм халқы деп атаған еди. ¹² Сеирде бурын хор халқы жасайтуғын еди. Эсаұдың урпақлары ол жерди олардан тартып алған еди. Израил халқы Жаратқан Ийениң мүлик етип берген жеринде халықларды жоқ қылғанындай, Эсаұдың әуладлары да хор халқын жоқ етип, жерлерине жайласып алған еди.

¹³ «Жаратқан Ийе: „Қәнекей, жолға шығыңлар, Зеред дәрьясынан өтиңдер“, – деди. Бизлер Зеред дәрьясынан өттік. ¹⁴ Қадеш-Барниядан жолға шығып, Зеред дәрьясынан өтемен дегенше, отыз сегиз жыл жол жүрдик. Жаратқан Ийениң ант ишип айтқанындай, усы ұақытқа келип, Израил халқынан буннан алдыңғы әуладтың барлық урысқа жарамлылары жоқ болған еди. ¹⁵ Хәттеки, Жаратқан Ийе оларды ордадан жоқ қылыу ушын, оларға қарсы қол көтерди.

¹⁶ Сол урысқа жарамлылардың барлығы өлип, халық арасынан жоқ болғаннан кейін, ¹⁷ Жаратқан Ийе маған былай деди: ¹⁸ „Бүгин Ар қаласының жолынан, Моаб жерлеринен өтесизлер. ¹⁹ Аммон халқына жақынласқаныңызда, оларға хұжим қылып, урыс ашпаңлар. Себеби аммонлардың жеринен сизлерге мүлик бермеймен. Мен ол жерди мүлик етип Луттың урпағына бердим“».

²⁰ Бурын бул жер де рефа халқының ели деп есапланатуғын еди. Рефа халқы олардан алдын сол жерде жасаған еди. Аммон халқы оларды замзумлар деп атайтуғын еди. ²¹ Замзумлар анақ халқындай узын бойлы, күшли хәм көп еди. Бірақ Жаратқан Ийе оларды аммон халқының алдында қыйратты. Аммонлар замзумлардың жерлерин

басып алып, сол жерге жайласып алған еді. ²² Жаратқан Ийе Сеирде жасайтуғын Эсау ұрпағы ушын да солай ислеп, хор халқын олардың алдында кыйратты. Эсау әуладлары хорлардың жерлерин басып алып, сол жерге жайласқан еді. Олар бүгін де сол жерде жасайды. ²³ Кафтордан келген кафторлылар да Газаға дейин созылған ауылларда жасайтуғын ау халқын жоқ етип, олардың жерлерине жайласып алған еди.

²⁴ «Бизлер Моаб жеринен өткенимизден кейин, Жаратқан Ийе бизлерге: „Енди жолға шығыңлар! Арнон дәрьясынан өтиңдер! Мине, амор халқының Хешбондағы патшасы Сихонды хәм оның елин сизлерге тәслим қыламан. Оған хұжим қылып, жерин ийелеп баслаңлар. ²⁵ Бүгіннен бастап Мен жер жүзиндеги халықларды сизлерден хұрейи ушып, қорқатуғын қыламан. Олар сизлер туұралы еситкенде, қорқыудан титирейтуғын болады“, – деди.

Израиллылардың Хешбон патшасы Сихонды жеңиуі

²⁶ Соннан кейин, мен Кедемот шөлинен Хешбон патшасы Сихонға елшилер аркалы тынышлық келисимин усынып, мына хабарды жибердим: ²⁷ „Сизиң елиңизден өтип кетиуимизге рухсат бериниз. Бизлер оңға да, солға да бурылмай туұры жолдан өтип кетемиз. ²⁸ Жейтуғын ауқатымызды да, ишетуғын сууымызды да сизден гүмиске сатып аламыз. Тек ғана жериңизден өтип кетсек болды. ²⁹ Сеирде жасайтуғын Эсау әуладлары менен Арда жасайтуғын Моаб халқы өз шегараларынан өтиуимизге рухсат берди. Сиз де жериңизден өтип кетиуимизге рухсат берсениз. Иордан дәрьясынан өтип, Қудайымыз Жаратқан Ийе бизлерге беретуғын жерге жетип алайық“.

³⁰ Деген менен, Хешбон патшасы Сихон жеринен өтиуимизге рухсат бермеді. Себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе бүгін көрип турғаныңыздай, Сихонды сизлерге тәслим қылыу ушын, оның жүрегин тас етип, өжет қылып қойған еди.

³¹ Жаратқан Ийе маған: „Мине, Сихонды хәм оның елин саған тәслим қылып атырман. Енди оның елин қолға киргизип, ийелеп алыуды басла“, – деди. ³² Сихон бизлер менен урысыу ушын, Яхаста барлық әскерлери менен бизлерге қарсы шықты. ³³ Қудайымыз Жаратқан Ийе оны бизлерге тәслим қылды. Сихонды, оның улларын хәм пүткіл халқын қырып тасладық. ³⁴ Олардың барлық қалаларын қолға киргизип, хәммесин жоқ қылдық. Еркек, хаял хәм балаларынан хеш бирин аман қалдырмадық. ³⁵ Тек ғана олардын хайуанларын хәм қалаларындағы мал-мүликлерин өзлеримизге олжа етип алдық. ³⁶ Арнон сайының шетинде жайласқан Ароерден хәм сайдың ишиндеги қаладан бастап Гиладқа дейин хеш бир қала бизлерден үстем келмеді. Себеби Қудайымыз Жаратқан Ийе хәммесин бизлерге тәслим қылған еди. ³⁷ Бирақ Қудайымыз Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша аммонлардың елине, Яббоқ дәрьясының бойларындағы хәм таулы үлкедеги қалаларға жакынламадық».

Үшинши бап

Израиллылардың Башан патшасы Огты жеңиуі

3 ¹ «Сөйтип, бизлер Башанға қарай жол алдық. Башан патшасы Ог бизлер менен урысыу ушын барлық ләшкерлерин алып, Эдрейде алдымыздан шықты.

² Жаратқан Ийе маған: „Огтан қорқпа! Өйткени оның өзин, ләшкерлерин хәм пүткіл елин саған тәслим қыламан. Амор халқының Хешбонда жасаған патшасы Сихонға не ислеген болсаң, оған да соны ислейсең“, – деди.

³ Солай етип, Қудайымыз Жаратқан Ийе Башан патшасы Огты хәм оның ләшкерлерин бизлерге тәслим қылды. Олардың хеш бирин аман қалдырмай, хәммесин қырып тасладық. ⁴ Қолға киргизбеген бир де бир қала қалдырмай, Огтың барлық алпыс қаласын, Башандағы оның патшалығына кирген барлық Аргоб үлкесин қолға киргиздик. ⁵ Бул қалалардың хәммеси бийик дийуаллар, дәрұазалар хәм дәрұазаларды қулыплап қоятуғын тәмбилер менен бекемленген еди. Булардан басқа

дийуаллар менен қоршалмаған көп ауыллар да бар еді. ⁶ Хешбон патшасы Сихонға ислегенимиздей, олардың хәммесин жоқ қылдық. Хәр бир қаланы еркек, хаял хәм балалары менен бирге пүткиллей жоқ қылдық. ⁷ Олардың барлық хайуанларын хәм мал-мүликлерин өзлеримизге олжа етип алдық.

⁸ Солай етип, сол уақытта бизлер Арнон сайынан Хермон тауына дейин созылған Иордан дәрьясының күн шығыс жағасындағы жерлерди амор халқының еки патшасының қолынан тартып алдық. ⁹ Хермон тауын сидонлылар Сирийон тауы, ал амор халқы Сенир тауы деп атайды. ¹⁰ Сол кеңісликтеги барлық қалаларды, пүткил Гиладты, Огтың патшалығына тийисли Салка менен Эдрей қалаларына дейин созылған барлық Башанды қолға киргиздик».

¹¹ Рефа халқынан тек ғана Башан патшасы Ог тири қалған еди. Огтың Рабба қаласындағы жататуғын орны темирден еди, әпиуайы өлшемде бул орынның узынлығы тоғыз, ени төрт шығанақ еди.

Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинде жайласқан урыулар

¹² «Сонда бизлер қолға киргизген сол жерлерден Арнон сайының шетинде жайласқан Ароер қаласының арқа тәрәпин, Гилад таулы үлкесиниң жартысын хәм ол жердеги қалаларды Рубен хәм Гад урыуларына бердим. ¹³ Менашше урыуының жартысына болса, Гиладтың қалған бөлегин хәм Огтың патшалығына тийисли Башанды бердим. Башандағы Аргоб үлкеси рефа халқының ели деп есапланатуғын еди. ¹⁴ Менашше урыуынан болған Яир пүткил Аргоб үлкесин ийелеп алды. Бул үлке гешурлылар менен маахалылардың шегараларына дейин созылған еди. Яир Башан деп аталған бул үлкени өзиниң аты менен атады хәм ол жерлер пүгинге дейин Яирге тийисли қалалар деп аталады. ¹⁵ Менашше урыуынан болған Махирдин урпағына Гиладты бердим. ¹⁶ Рубен хәм Гад урыуларына Гиладтан Арнон сайына дейин созылған жерлерди бердим. Арнон сайының ортасы олардың қубла шегарасы, бир бөлеги аммонлардың шегарасы болған Яббок дәрьясы арқа шегарасы болды. ¹⁷ Олардың багыстағы шегарасы болса, Иордан тегислигиндеги Иордан дәрьясы бойлап, арқадағы Киннерет көлинен қубладағы Әли теңизге дейин хәм оның шығысындағы Писга тауының жанбауырларына дейин созылған еди.

¹⁸ Сонда мен сизлерге былай деп буйрық берген едим: „Қудайыңыз Жаратқан Ийе усы Иордан дәрьясының шығыс тәрәпиндеги жерди сизлерге мүлик етип берди. Енди сизлердиң барлық урысқа жарамлы адамларыңыз қуралланып, дәрьядан кесип өтсин. Олар израиллы тууысқанларының алдында жүрсин. ¹⁹ Ал хаялларыңыз бенен балаларыңыз мен сизлерге берген қалаларда қалсын. Малларыңыз көп екенин билемен, олар да қалаларыңызда қала берсин. ²⁰ Жаратқан Ийе сизлерге рәхәт бергениңдей, тууысқанларыңыз да рәхәтке ериссин хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийе берип атырған Иордан дәрьясының арғы тәрәпиндеги жерди ийелеп алыуына жәрдем берің. Соннан кейин, хәр бириңіз өзлериңизге берилген усы жерге қайтып келиуиңизге болады“.

Жаратқан Ийениң Кенаан елине Муусаның киріуін қадаған етиуі

²¹ Сол уақытта мен Ешуаға: „Қудайың Жаратқан Ийениң бул еки патшаға не ислегенин өз көзиң менен көрдин. Жаратқан Ийе сен басып өтетугың сол барлық патшалықларды да сондай аухалға салады. ²² Олардан қорқпа! Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер ушын урысады“, – дедим.

²³ Кейин мен Жаратқан Ийеге былай деп жалбарындым: ²⁴ „О, Ийем, Жаратқан Ийе, уллылығыңды хәм құдирегли қолыңды Өз қулыңа көрсетип басладың. Аспанда да, жерде де Сениң әжайып хәм уллы ислеринди ислей алатугың басқа хеш қандай қудай жоқ! ²⁵ Маған рухсат бер, мен Иордан дәрьясынан өтип, арғы жағадағы әжайып елди, сол сулыу таулы үлкени хәм Лебанон тауларын көрейин“.

²⁶ Бирақ Жаратқан Ийе сизлер себепли маған ғәзепленип, жалбарыныуыма кулақ салмады. Ол маған былай деди: „Жетер, болды! Маған бул ҳаққында артық сөз айтпа. ²⁷ Писга тауына шық. Батысқа, арқаға, кублаға хәм шығысқа көз таслап, жақсылап өз көзиң менен көрип ал. Себеби сен Иордан дәрьясының арғы жағасына өтпейсең. ²⁸ Ешуаға хызметти тапсыр. Оны жигерлендирип, руўхландыр. Өйткени бул халық Иордан дәрьясының арғы жағасына Ешунаның басшылығы астында өтеди. Сен көретуғын жерлерди халыққа ол мүлик етип, алып береді“. ²⁹ Солай етип, бизлер Бейт-Пеордың қарсы алдындағы ойпатлықта тоқтадық».

Төртинши бап

Муўсаның Израил халқын Қудайға бойсыныўға шақырыуы

4 ¹ «Енди, хэй Израил, мен сизлерге үйрететуғын қағыйдалар хәм нызамларға кулақ салыңлар. Өмирге ийе болыу ушын хәм ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийениң өзлериңизге берип атырған жерине кирип, оны мүлик етиўиңиз ушын, буларды орынлаңлар. ² Мен сизлерге жеткерип атырған буйрықларға хеш нәрсе қоспаңлар, хеш нәрсе алып та тасламаңлар! Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сол буйрықларына әмел қылыңлар!

³ Жаратқан Ийениң Баал-Пеорда нелер ислегенин өз көзиңиз бенен көрдиниз. Қудайыңыз Жаратқан Ийе Пеордағы Баалдың изине ерген хәр бир адамды сизлердиң араңыздан жок қылды. ⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге садық қалғанлар бүгин де тири.

⁵ Мине, Қудайым Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша мен сизлерге қағыйда хәм нызамлар бердим. Солай етип, мүлик етиў ушын баратуғын елде усыларға әмел қылыңлар. ⁶ Усыларды орынласаңыз, басқа халықлар сизлердиң қандай даналыққа хәм ақыл-парасатқа ийе екениңизди көреді. Олар усы қағыйдаларды еситип: „Бул уллы халық шынында да дана хәм ақыл-парасатлы екен!“ дейди. ⁷ Қудайымыз Жаратқан Ийени қашан шақырсақ та, Ол бизлерге жақын. Қудайы өзлерине усындай жақын болған басқа бир уллы халық бар ма? ⁸ Бүгин мен сизлерге берген усы нызам сыяқлы әдил қағыйдалары хәм нызамлары бар басқа бир уллы халық бар ма?

⁹ Абайлы болыңлар, көзлериңиз бенен көргенлериңизди умытпай, өмириңиз даўамында жүрегиңизде сақлаңлар. Буларды балаларыңызға хәм балаларыңыздың балаларына айтып бериңдер. ¹⁰ Хореб тауында^а Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында турған күниңизди еследиңдер. Сол күни Жаратқан Ийе маған былай деп айтқан еди: „Сөзлеримди тыңлауы ушын халықты Мениң алдыма жыйна. Солай етип, олар өмири даўамында Меннен корқыуды үйренсин, балаларына да үйретсин“.

¹¹ Сонда сизлер жақынласып, таўдың етегинде турдыңлар. Таў болса, аспанға дейин көтерилип турған от хәм қап-қара бултлар менен қараңғылыққа қапаланған еди. ¹² Жаратқан Ийе оттың ишинен сизлерге сөйледи. Сизлер айтылған сөзлерди еситтиңиз, бирақ Оның сүлдерин көрмединиз. Тек ғана даўысты еситкен едiniz. ¹³ Сизлердиң орынлауыңыз ушын Жаратқан Ийе Өз келисимин, яғный Он буйрықты берген еди. Оларды еки тастың үстине жазды. ¹⁴ Өзлериңиз мүлик етип алатуғын елде орынлауыңыз керек болған қағыйдалар хәм нызамларды сизлерге үйретиўимди маған буйырды.

Бутқа табыныўшылық ҳаққында ескертиў

¹⁵ Жаратқан Ийе Хореб тауында оттың ишинен сизлерге сөйлеген күни хеш қандай сүлдер көрмединдер. Соның ушын, қатты абайлы болыңлар. ¹⁶ Және, жолдан азғырылып, өзлериңиз ушын еркектиң ямаса ҳаялдың сүлдериндеги, ¹⁷ жерде жасайтуғын жаныўардың ямаса аспанда ушып жүретуғын қуслардың сүлдериндеги, ¹⁸ жер баўырлап жүриўши жаныўардың ямаса суўдағы балықтың сүлдериндеги хеш

^а4:10 Хореб тауы – бул Синай тауы болыуы мүмкин.

қандай бут ислеп алмаңдар. ¹⁹ Сондай-ақ, аспанға қарап, қуяш, ай, жұлдызларды – аспан денелерин көрип азғырылыуға түспеңдер, оларға табынып, хызмет етпеңдер. Қудайыңыз Жаратқан Ийе буларды жер жүзиндегі басқа халықтар ушын арнап койған. ²⁰ Сизлерге келсек, Жаратқан Ийе бүгингідей Өзиниң халқы қылыу ушын, сизлерди темир еритетуғын ошақтың ишинен – Мысыр жеринен алып шықты.

²¹ Жаратқан Ийе сизлер себепли маған ғәзепленди. „Иордан дәрьясының арғы жағасына өтпейсең хәм Мен халыққа мүлик етип беретуғын сол жақсы жерге сен кирмейсең“, – деп Қудайыңыз Жаратқан Ийе маған ант ишти. ²² Мен Иордан дәрьясының арғы жағына өте алмайман, усы жерде өлемен. Бирақ сизлер Иорданның арғы жағына өтип, сол жақсы жерди мүлик етип аласызлар. ²³ Сонда абайлы болыңдар! Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлер менен дүзген келисимин умытпаңдар, Ол қадаған қылған хеш бир заттың сүлдерине мегзетип, өзлериңизге бут ислеп алмаңдар. ²⁴ Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе жандырып жоқ қылып жиберетуғын от хәм Ол қызғаншақ Қудайдур.

²⁵ Сол елде узак ўақыт жасап, балалы хәм ақлықлы болғаннан кейин, жолдан азғырылмаңдар. Өзлериңиз ушын хәр түрли заттың сүлдерине мегзетип бут ислеп, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң нәзеринде жаузылық болған ислерди ислесеңиз, Оны ғәзеплендиресиз. ²⁶ Бүгин сизлерге қарсы жерди хәм аспанды гүўа қыламан: егер маған кулақ салмасаңыз, Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етиў ушын баратуғын елде сөзсиз хәм тез өлип кетесизлер. Ол жерде узак ўақыт жасамайсызлар, пүткіллей жоқ боласызлар. ²⁷ Жаратқан Ийе сизлерди басқа халықтардың арасына тарқатып жибереди. Сол халықтардың арасында базыларыңыз ғана аман қаласызлар. ²⁸ Ол жерде көзи көрмейтуғын, еситпейтуғын, жемейтуғын хәм ийис сезбейтуғын адамзаттың қолынан исленген ағаш хәм тас кудайларға табынатуғын боласызлар. ²⁹ Деген менен, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийени пүткіл жүрегиңиз хәм пүткіл жаныңыз бенен излесеңиз, Оны табасызлар. ³⁰ Қыйыншылыққа дуўшар болғаныңызда хәм усылардың барлығы басыңызға түскеннен кейин барып, Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қайтасызлар, Оның сөзине кулақ саласызлар. ³¹ Себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе рехимли Қудайдур. Ол сизлерди таслап кетпейди, жоқ қылып жибермейди хәм ата-бабаларыңыз бенен ант ишип дүзген келисимин умытпайды.

³² Сизлер дүньяға келмесиңизден алдығы күнлерди, Қудайдың жер жүзиндегі адамзатты жаратқан күннен усы күнге дейин өткен дәўирди сорастырып көринлер. Дүньяның бир шетинен екінши шетине дейин сорап көриң, сондай уллы ўақыя улыўма болды ма екен ямаса ким болса да, усыған уқсаған бир ўақыяны еситти ме екен? ³³ Сизлерге уксап, оттың ишинен сөйлеген Қудайдың даўысын еситип, аман қалған басқа бир халық бар ма? ³⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Мысырда нелер ислегенин сизлер өз көзиңиз бенен көрдиңиз. Қайсы қудай сондай апатлар, қарапатлы белгилер, таң қаларлық ислер, сауаш, созылған күшли хәм күдиретли қол, уллы хәм қорқынышлы ислер арқалы басқа бир халықтың арасынан өзине бир халықты айырып алыў ушын барды?

³⁵ Жаратқан Ийениң Қудай екенин хәм Оннан басқа қудай жоқ екенин билсин, деп бул ўақыялар сизлерге көрсетилген. ³⁶ Ол сизлерди туўры жолға салыў ушын, аспаннан даўыслап сөйледи. Жер жүзинде Ол сизлерге уллы отын көрсетти. Оттың ишинен Оның сөзлерин еситтиңиз. ³⁷ Ол ата-бабаларыңызды сүйгенликтен хәм олардың урпағын таңлағаны ушын, сизлерди уллы күши менен Мысырдан Өзи алып шықты. ³⁸ Бундағы Оның максети сизлерден көп хәм күшли болған халықтарды алдыңыздан куўып, олардың жерлерине киргизип, бүгингідей мүлик етиўиңиз ушын жерлерин сизлерге беріў еди.

³⁹ Соның ушын, бүгин Жаратқан Ийениң аспанда хәм жер жүзинде Қудай екенин, Оннан басқа қудай жоқ екенлигин билеп алыңдар хәм жүрегиңизде сақлаңдар.

⁴⁰ Сизлер хәм урпақларыңыз абадан турмыс кешириүиңиз ушын, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мәңгиге сизлерге берип атырған бул жерлерде узақ жыллар жасауыңыз ушын, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Жаратқан Ийениң қағыйдаларына хәм буйрықларына әмел қылыңлар».

Иордан дәрьясының шығыс тәрәпиндеги паналайтуғын қалалар

⁴¹ Соннан кейин, Муўса Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинен үш қаланы ажыратты. ⁴² Солай етип, алдыннан жауызлық қылыу нийети болмай, бир адамды билместен өлтирип қойған адам усы қалалардың биреуине қашып, өз жанын қутқарып қалыуы мүмкин. ⁴³ Бул қалалар мыналар еди: Рубен урыуы ушын үстирттеги тегисликте жайласқан Бесер қаласы, Гад урыуы ушын Гиладтағы Рамот қаласы, Менашше урыуы ушын Башандағы Голан қаласы.

Нызамға кирисиў

⁴⁴ Муўса Израил халқына төмендеги нызамларды берди. ⁴⁵ Израиллылар Мысырдан шыққаннан кейин, Муўсаның оларға берген тәртиптери, қағыйдалары хәм нызамлары мыналар. ⁴⁶ Муўса буларды Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинде, Бейт-Пеордың қарсы алдындағы ойпатлықта баянлады. Бул жерлер алдын Хешбонда хәкимдарлық қылған аморлардың патшасы Сихонға тийисли еди. Муўса менен израиллылар Мысырдан шыққаннан кейин, Сихонды жеңилiske ушыратқан еди. ⁴⁷ Израил халқы Сихонның хәм Башан патшасы Оттың жерлерин, яғный Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинде жасайтуғын амор халқының еки патшасының елин қолға киргизген еди. ⁴⁸ Бул жерлер Арнон сайының шетинде жайласқан Ароер қаласынан Сионға дейин, яғный Хермон тауына дейин созылған еди. ⁴⁹ Және де, Писга тауының жанбауырларындағы Өли теңизге дейин созылған бул жерлер Иордан дәрьясының шығыс жағасындағы пүткил тегисликти де өз ишине алатуғын еди.

Бесинши бап

Он буйрық

(Шығыу 20:1–17)

5 ¹ Муўса пүткил израиллыларды бир жерге жыйнап, оларға былай деди: «Жәй, Израил, бүгин сизлерге айтатуғын қағыйдалар хәм нызамларға кулак салыңлар! Оларды үйренип, муқиятлы түрде орынлаңлар! ² Қудайымыз Жаратқан Ийе Хорев тауында бизлер менен бир келисим дүзди. ³ Жаратқан Ийе ата-бабаларымыз бенен емес, ал бизлер менен, бүгин усы жерде тири болған хәммемиз бенен келисим дүзди. ⁴ Жаратқан Ийе сол тауда оттың ишинен сизлер менен жүзбе-жүз сөйлести. ⁵ Сол ўақытта мен Жаратқан Ийе менен сизлердиң араңызда турып, Оның сөзин сизлерге жеткердим. Себеби сизлер оттан қорқып, таўға шықпадыңыз. Сонда Жаратқан Ийе былай деп айтты:

⁶ „Мен – сени Мысырдан, кул болған жериннен алып шыққан Қудайың Жаратқан Ийемен.

⁷ Сениң Меннен басқа қудайларын болмасын.

⁸ Жоқарыдағы аспанда, төмендеги жер жүзинде хәм жер астындағы суўларда болған хеш бир нәрсениң көринисин соғып, өзиңе бут жасама. ⁹ Оларға табынба хәм хызмет қылма. Себеби Мен – сениң Қудайың Жаратқан Ийе, қызғаншақ Қудайман. Мени жек көргенлерди әкесиниң гүнасы ушын балаларын, олардың үшинши, төртинши әўладына шекем жазалайман. ¹⁰ Бирақ Мени сүйгенлерге хәм буйрықларымды орынлағанларға мыңыншы урпағына дейин жақсылық қыламан.

¹¹ Қудайың болған Жаратқан Ийениң атын жөнсиз тилиңе алма. Өйткени Жаратқан Ийе атын босқа тилге алғанларды жазасыз қалдырмайды.

¹² Қудайың Жаратқан Ийениң буйрығына муўапық, Шаббат күнин мухаддес тутуўды есте сақла. ¹³ Алты күн жумыс ислеп, барлық ислериңди исле. ¹⁴ Ал жетинши күн Маған, Қудайың Жаратқан Ийеге арналған Шаббат күни. Сол күни хеш қандай ис қылма. Улың да, қызың да, кулың да, шорың да, өгизиң, ешегиң хәм басқа малларың да, араныздағы келгинди адам да хеш қандай ис қылмасын. Солай етип, кул хәм шорыларың да өзіндей дем алсын. ¹⁵ Мысырда кул болғаныңды хәм Қудайың Жаратқан Ийе сени сол жерден күшли хәм құдиретли қолы менен шығарғанын есле. Соның ушын, Қудайың Жаратқан Ийе Шаббат күнине эмел қылыўынды буйырды.

¹⁶ Қудайың Жаратқан Ийе буйырғанындай, ата-ананды хұрметле. Сонда Қудайың Жаратқан Ийениң саған беретугын жеринде өмирин узақ болады хәм бахытлы жасайсан.

¹⁷ Адам өлтirme.

¹⁸ Неке ҳадаллығын бузба.

¹⁹ Урлық ислеме.

²⁰ Хеш кимге қарсы жалған гүўалық берме.

²¹ Хеш бир адамның хаялын күсеме. Оның үйин, атызын, кулын, шорысын, өгизин, ешегин, хеш бир нәрсесин күсеме“.

²² Жаратқан Ийе бул сөзлерди пүткил жәмийетинизге сол таўда оттың, булттың, койыў қараңғылықтың ишинен бәлент даўыс пенен айтты. Бул сөзлерге басқа хеш нәрсе қоспады. Соннан кейин, Ол бул буйрықларды тегис еки тастың үстине жазып, маған берди.

²³ Таў от болып жанып турғанда, қараңғылық ишинен даўыс еситтиңиз. Сонда барлық урыў басшыларыңыз хәм ақсақалларыңыз мениң алдыма келип, ²⁴ былай деди: „Мине, Қудайымыз Жаратқан Ийе бизлерге салтанатын хәм уллылығын көрсетти хәм оттың ишинен шыққан Оның даўысын еситтик. Бүгин бизлер Қудайдың адамзат пенен сөйлескенин хәм адамзаттың тири қалғанын көрдик. ²⁵ Бирақ енди бизлер не ушын өмиримизди және қәўип астына қойыўымыз керек? Бул үлкен от бизлерди жағып, жоқ етеди-ғо! Егер Қудайымыз Жаратқан Ийениң даўысын және бир мәрте еситсек, онда сөзсиз өлип қаламыз. ²⁶ Оттың ишинен сөйлеген тири Қудайдың даўысын бизлер сыяқлы еситип, тири қалған адам бар ма? ²⁷ Сен барып, Қудайымыз Жаратқан Ийениң сөзлерин тыңла. Соннан кейин, Оның барлық сөзлерин бизлерге айтып бер. Бизлер кулақ салып, орындаймыз“.

²⁸ Жаратқан Ийе сизлердиң маған айтқанларыңызды еситип, маған былай деди: „Мен бул халықтың саған не айтқанларын еситтим. Олардың барлық айтқанлары дурыс. ²⁹ Қәнекей, олардың жүрекleri хәмме ўақытта усындай болса, Меннен қорқып, барлық буйрықларыма эмел қылса! Сонда өзлери де, урпақлары да мәңги бахытлы болар еди.

³⁰ Енди сен оларға барып, шатырларыңызға қайтың, деп айт. ³¹ Ал сен усы жерде, Мениң қасымда қал. Мен саған барлық буйрықларымды, қағыйдаларымды хәм нызамларымды бермен. Буларды халыққа сен үйретесен. Солай етип, Мен оларға мүлик етип берип атырған елде булардың хәммесине эмел қылсын“.

³² Енди оңға да, солға да бурылмай, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген буйрықларын муқиятлы түрде орындаңлар. ³³ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйырған барлық жоллары менен жүриңдер. Сонда сизлер мүлик етип алатугын жерде аман болып, бахытлы хәм узақ өмир сүресизлер».

Алтыншы бап

Ең уллы буйрық

6 ¹ «Булар Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге үйретий ушын маған берген буйрықлары, қағыйдалары хәм нызамлары. Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етийү

ушын баратырған елде оларға әмел қылың. ² Мен сизлерге берип атырған барлық қағыйда хәм буйрықларға өзлериңиз, балаларыңыз хәм балаларыңыздың балалары да әмел қылып, өмириңиздің ақырына дейин Жаратқан Ийеден қорқып жасаң. Сонда өмириңиз узак болады. ³ Хәй, Израил халқы кулак салың! Буларды муқыятлы түрде орынлан. Сонда ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийениң сизлерге айтқанындай сүт хәм пал ағып турған елде өсип-өнип көбейесиз хәм бахытлы боласыз.

⁴ Хәй, Израил халқы, кулак салың! Қудайымыз Жаратқан Ийе – жалғыз Жаратқан Ийедур. ⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийени пүткіл жүрегиниз, пүткіл жаныңыз хәм пүткіл күшиңиз бенен сүйиң. ⁶ Бүгин мен сизлерге берип атырған бул буйрықларды ой-жүрегинизде сақлаң. ⁷ Буларды балаларыңызға да муқыятлы түрде үйретиң. Үйде отырғанда да, жолда жүргенде де, жатқанда да, турғанда да усылар хаққында айтып бериң. ⁸ Буларды белги қылып, қолларыңызға байлап қойың, маңлайыңызға нышан сыпатында тағып қойың. ⁹ Үйиңиздеги есигиниздің жақлауларына, қалаларыңыздың дәрұазаларына жазып қойың.

Қудайдың сөзине кулак салмайтуғынларға қарсы ескертиуі

¹⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе ата-бабаларыңыз болған Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа беремен деп ант ишкен жерге сизлерди алып киреди. Ол сизлерге өзлериңиз курмаған үлкен хәм жақсы қалаларды, ¹¹ өзлериңиз жыйнамаған жақсы мал-мүликлерге толы үйлерди, өзлериңиз мийнет етип қазбаған суў сақлағышларды, өзлериңиз екпеген жүзимзарларды хәм зәйтүн бағларын береді. Ол жерде ишип-жеп тоясызлар. ¹² Сол ўақытта абайлы болыңлар! Сизлерди Мысырдағы қуллықтан алып шыққан Жаратқан Ийени ұмытпаңлар.

¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқыңлар. Тек ғана Оған хызмет етип, Оның аты менен ант ишиңлер. ¹⁴ Басқа қудайларға, дөгерегиниздеги халықлардың қудайларына ермеңлер. ¹⁵ Себеби араңызда болатуғын Қудайыңыз Жаратқан Ийе қызғаншақ Қудайдур. Егер Ол ғәзепленсе, сизлерди жер жүзинен жоқ қылып жибереди. ¹⁶ Массада ислегениңиздей, Қудайыңыз Жаратқан Ийени сынамаңлар. ¹⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларын, сизлерге берген тәртип хәм қағыйдаларын биреуиң де қалдырмай орылаңлар. ¹⁸ Жаратқан Ийениң нәзеринде дурыс хәм жақсы болған ислерди ислеңдер. Сонда сизлер бахытлы боласыз, Ол ата-бабаларыңызға беремен деп ант ишкен жақсы жерди мүлик етип аласыз. ¹⁹ Жаратқан Ийениң Өзи айтқанындай, Ол сизлердің барлық душпанларыңызды ол жерден қуып шығарады.

²⁰ Егер де келешекте балаларыңыз сизлерден: „Қудайымыз Жаратқан Ийе усы тәртиптерди, қағыйдаларды хәм нызамларды сизлерге не себептен берди?“ – деп сораса, ²¹ оларға былай деп айтыңлар: „Бизлер Мысырда фараонның қулы едик. Жаратқан Ийе бизлерди күшли қолы менен ол жерден алып шықты. ²² Ол бизлердің көз алдымызда Мысырға, фараонға хәм олардың шаңарақларына қарсы уллы, қорқынышлы кәрамағлар хәм белгилер көрсетти. ²³ Ол ата-бабаларымызға ант ишип, ўәде қылған жерге бизлерди алып келиуі ушын хәм ол жерди бизлерге бериуі ушын бизлерди Мысырдан алып шықты. ²⁴ Бизлердің бәрха бахытлы өмир сүриуимиз хәм бүгингидей тири жүриуимиз ушын, Қудайымыз Жаратқан Ийе усы қағыйдалардың хәммесине әмел қылып, Оннан қорқыуымызды буйырды. ²⁵ Қудайымыз Жаратқан Ийениң алдында усы буйрықларды муқыятлы түрде орынасак, бизлер хақ боламыз“».

Жетинши бап

Қудайдың халқы

(Шығыу 34:11–16)

7¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди мүлик етип алатуғын жериңизге алып барғанда, көп халықларды – хетт, гиргаш, амор, кенаан, периз, хиу хәм ебус халықларын сизлерди алдыңыздан кууып шығарады. Бул жети халық сизлерден гөре көп хәм күшли. ² Қудайыңыз Жаратқан Ийе бул халықларды сизлерге тәслим еткенде, олардың үстинен жеңиске ерисесиз. Сонда олардың хәммесин толығы менен жоқ қылыңлар! Сол халықлар менен келисим дүзбеңлер, оларды аямаңлар. ³ Олар менен куда-тамыр болып, өз қызларыңызды олардың улларына турмысқа бермендер хәм олардың қызларын улларыңызға алып бермендер. ⁴ Себеби олар ул-қызларыңызды Жаратқан Ийеден жүз бурдырады хәм ул-қызларыңыз басқа қудайларға хызмет ететуғын болады. Сонда Жаратқан Ийе сизлерге гәзеппенип, сизлерди сол ўақыттын өзінде жоқ қылып жибереди. ⁵ Керисинше, ол халықларға мынадай қылыңлар: олардың қурбанлық орынларын бузыңлар, кийели тасларын сындырып таслаңлар, кийели ағашларын шауып таслаңлар хәм бутларын жағып жибериңдер. ⁶ Өйткени сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийенің мухаддес халқысыз. Жер жүзиндеги барлық халықлардың арасынан Өз халқы, Өз гәзийнеси қылыуы ушын, Ол сизлерди таңлап алды.

⁷ Жаратқан Ийе сизлерди басқа халықлардан көп болғаныңыз ушын сүйип, таңламады. Сизлер басқа барлық халықлардан аз едиңиз. ⁸ Ал Жаратқан Ийе сизлерди сүйгени ушын хәм ата-бабаларыңызға ишкен антын орынлау ушын сизлерди күшли қолы менен Мысырдағы қуллықтан, Мысыр патшасы фараонның қол астынан азат етті. ⁹ Солай етип, Қудайыңыз Жаратқан Ийе – хакыйқый Қудай екенин билип алыңлар. Ол садық Қудай, Өзин сүйип, буйрықларына әмел қылғанлардың мыңыншы әуладына дейин Өз келисимінде садық қалып, жақсылық қылады. ¹⁰ Бирақ Өзин жек көргенлерди болса, екиленбестен жоқ етеди. Ауа, оларды жазалауға кешикпейди. ¹¹ Соның ушын, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықларды, қағыйдаларды хәм нызамларды муқиятлы түрде орынлаңлар.

Буйрықларға бойсыңғанларға берилетуғын жарылқау

¹² Егер де усы буйрықларға бойсынып, оларды толық орынласаңыз, онда Қудайыңыз Жаратқан Ийе ата-бабаларыңызға ант ишкениңдей, сизлер менен дүзген келисимине садық қалады. ¹³ Ол сизлерге бермен деп, ата-бабаларыңызға ант ишкен елде сизлерди сүйип, жарылқап, көбейтеди. Сизлердиң урпақларыңызды өнип-өстирип, жериңиздиң зүрәетин, дән өнимлерин, жаңа шарапты, зәйтүн майын, пада хәм сүриулеринизди мол қылады. ¹⁴ Басқа халықлардан гөре, сизлер көп берекетли боласыз. Сизлердиң аранызда нәсилсиз еркек те, бала көтермейтуғын хаял да, қысыр мал да болмайды. ¹⁵ Жаратқан Ийе сизлерди хәр түрли ауырыу-сырқаулардан сақлайды. Мысырда өзлериңиз көрген қорқынышлы кеселликлердиң хеш бирин сизлердиң басыңызға салмайды, ал оларды душпанларыңызға жибереди. ¹⁶ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге тәслим қылатуғын халықлардың барлығын қырып таслаңлар, оларды аяп отырмаңлар. Олардың қудайларына табынбаңлар. Өйткени олардың қудайлары сизлер ушын дузақ болады.

¹⁷ Сизлер: „Бул халықлар бизлерден гөре жүдә күшли-ғо, оларды қалайынша кууып шығарамыз?“ – деп ойлап атырған шығарсыз. ¹⁸ Бирақ олардан қорқаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийенің фараонға хәм пүткил Мысыр халқына нелер ислегенин есиңизде сақлаңлар. ¹⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийенің сизлерди Мысырдан шығаруы

ушын, оларға жиберген уллы апатларын, көрсеткен кәраматларын, таң қаларлық ислерин, күшли хәм құдиретли қолын өз көзиниз бенен көрдиниз. Қудайыңыз Жаратқан Ийе хәзир сизлер қорқып атырған усы халықлардың хәммесине де солай ислейди. ²⁰ Хәттеки, сизлерден жасырынып, аман қалғанларға да ешек хәрре^b жиберип, оларды өлтиреди. ²¹ Олардан қорқып, қәуәтерге түспендер. Сизлердиң араңыздағы Қудайыңыз Жаратқан Ийе уллы хәм айбатлы Қудайдур. ²² Ол усы халықларды алдыңыздан аз-аздан қуады. Сизлер оларды бирден жоқ қыла алмайсыз. Болмаса, этирапыңызды жабайы хайуанлар басып кетеди. ²³ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сол халықларды сизлерге тәслим қылады хәм олардың хәммесин албыраушылық ишинде қалдырып, жоқ қылады. ²⁴ Олардың патшаларын да сизлерге тәслим қылады. Сизлер олардың атларын жер жүзинен өширип таслайсыз. Хеш ким сизлерге қарсы тура алмайды, сизлер хәммесин қырып таслайсыз. ²⁵ Олардың қудайларының мүсинлерин жағып жиберидер. Сол мүсинлер қапқан алтын хәм гүмиске қызығып, оларды өзлериңизге алмаңлар. Егер алсаңыз, онда олар сизлерге дузақ болады. Бул мүсинлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге жеркенишлидур. ²⁶ Усы жеркенишли затларды үйиңизге алып бармаңлар, болмаса, олар сыяқлы сизлер де жоқ қылынасыз. Сизлер сол буларды жек көрип, олардан жеркениуиңиз керек, себеби олар ғарғыстың астында болып, жоқ қылыныуы керек».

Сегизинши бап

Жаратқан Ийени ұмытпаңлар

8 ¹ «Бүгин мен сизлерге берип атырған буйрықлардың хәммесин муқиятлы түрде орынлаңлар, сонда жасайсыз хәм көбейесиз. Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңызға берем деп ант ишкен жерин мүлик етип аласызлар. ² Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди қырк жыл дауамында шөлде алып жүрди, сол жүрген узақ жолыңызды есте сақлаңлар! Сизлердиң жүрегинизде не бар екенин хәм Оның буйрықларына бойсынатуғыныңыз, я бойсынбайтуғыныңызды биліу ушын, сизлерге қыйыншылық жиберип, сынады. ³ Ол сизлерди аш қалдырып, бойсындырды. Кейин өзлериңиз де, ата-бабаларыңыз да көрмеген манна менен тойдырды. Буны адамның тек ғана нан менен емес, ал Жаратқан Ийениң аузынан шыққан хәр бир сөзи менен жасайтуғынын сизлерге үйретіу ушын иследи. ⁴ Сол қырк жыл дауамында я кийимлериңиз тоздады, я аяқларыңыз исип кетпеди. ⁵ Мынаны есте тутыңлар: әке баласын қалай тәрбияласа, Қудайыңыз Жаратқан Ийе де сизлерди солай етип тәрбиялады.

⁶ Сонлықтан Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларына бойсынып, көрсеткен жолы менен жүриң хәм Оннан қорқын. ⁷ Ол сизлерди жақсы бир жерге алып барады. Ол жердиң дәрьялары, булақлары хәм таулар менен ойпаттықларда жер астынан шығатуғын суулары, ⁸ бийдайы, арпасы, жүзими, әнжири, анары, зәйтүн ағашлары хәм палы бар. ⁹ Сол елде тойып нан жейсизлер, хеш қандай мұтәжлик көрмейсизлер. Ол сондай ел, тасларынан темир, тауларынан мыс аласызлар.

¹⁰ Сол жерде ишип-жеп тойғаныңызда, сизлерге берген өнімдар ел ушын, Қудайыңыз Жаратқан Ийеге шүкирлик билдириңдер. ¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийени ұмытпаңлар, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Оның буйрықларын, нызамларын хәм қағыйдаларын орынламай қалыудан сақ болыңлар. ¹² Және, қарныңыз тойып, сулыу үйлер салып, жайласып алғанда, ¹³ ири хәм майда малларыңыз көбейип, алтын-гүмислериңиз хәм мал-дүньяңыз артқанда, ¹⁴ менмен болып кетпендер! Сизлерди Мысыр елиндеги қуллықтан алып шыққан Қудайыңыз Жаратқан Ийени ұмытпаңлар! ¹⁵ Жаратқан Ийе сизлерди зәхәрли жыланлар хәм шаянларға толы сол үлкен хәм қорқынышлы шөлден, құрғақ хәм суусыз жерлерден алып өтти. Ол жерде сизлер ушын жартастан суу шығарды. ¹⁶ Ата-бабаларыңыз көрмеген манна менен

^b7:20 Ешек хәрре – албырау яки қорқыныш мәнисин аңлатуы мүмкин.

шөлде сизлерди тойдырды. Ақыбетинде сизлерге жақсылық алып келиуі ушын, сизлерди қыйыншылыққа дуўшар етип, сынады. ¹⁷ Сизлер: „Усы мал-дүньяны өз күш-куўатым менен таптым“, – деп ойламаңлар. ¹⁸ Ал сол мал-дүньяны жыйнауға сизлерге күш-куўат берген Қудайыңыз Жаратқан Ийе екенин есиңизде тутыңлар. Ол ата-бабаларыңыз бенен дүзген келисимине садык болғаны ушын, оны бүгин орынлап атыр.

¹⁹ Бүгин мен сизлерди қатал ескертемен: егер Қудайыңыз Жаратқан Ийени ұмытып, басқа қудайлардың изине ерип кетсеніз, оларға хызмет етип, алдында табынсаңыз, онда сөзсиз жоқ болып кетесіз! ²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің алдыңыздан басқа халықларды жоқ қылып атырғанындай, Оған бойсынбағаныңыз ушын, сизлерди де жоқ қылады».

Тоғызыншы бап

Жаратқан Ийениң халыққа жерди беріуінің себеби

9 ¹ «Қулақ салың, хәй, Израил халқы! Сизлер бүгин өзлериңизден көп хәм күшли болған халықлардың жерлерин мүлик етиуі ушын, Иордан дәрьясынан өтесиз. Олардың үлкен қалалары аспанға тийер дийуаллар менен қоршалған. ² Сол күшли, узын бойлы халық Анак әуладынан. Оларды өзлериңиз билесиз. Олар хаққында: „Анак әуладларына ким қарсы шыға алар екен?“ – деген сөзлерди еситкенсизлер. ³ Бирақ бүгин мынаны билип қойыңлар: Қудайыңыз Жаратқан Ийе жалмамай жутатуғын жалын сыяклы сизлердің алдыңыздан барады. Ол Анак әуладларын женилиске ушыратып, сизлерге бас ийдиреди. Сонда Жаратқан Ийе сизлерге үәде бергенидей, оларды қуып, бир майданда жоқ қыласыз.

⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сол халықларды сизлердің алдыңыздан қуып шығарғаннан кейин, сизлер өзлериңизше: „Жаратқан Ийе хақлығымыз себепли бул елди ийелеуимиз ушын, бизлерди усы жерге алып келди“, – деп ойлап жүрмеңдер. Өйткени Жаратқан Ийе бул халықларды ислеген жауызылықлары ушын, сизлердің алдыңыздан қуып атыр. ⁵ Сизлер өз әдиллигиниз хәм кеулиңиздің хақлығы себепли олардың жерлерин мүлик етип алып атырған жоқсыз. Қудайыңыз Жаратқан Ийе бул халықларды ислеген жауызылықлары себепли сизлердің алдыңыздан қуып атыр. Усылайынша, Ол ата-бабаларыңыз Ибрайым, Ысақ хәм Яқыпқа ант ишип, берген үәдесин орындайды. ⁶ Мынаны билип қойыңлар: Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге бул жақсы жерди хақ болғаныңыз ушын берип атырған жоқ. Керисинше, сизлер қайсар бир халықсыз.

Тана сүлдериндеги бут хәм Муўсаның халық ушын жалбарыныуы

⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийени шөлде қаншелли ғәзеппендиргениңизде есиңизде сақлаң, хасла ұмытпаңлар. Мысырдан шыққан күннен баслап, усы жерге жетип келгенге дейин хәмме уақытта Жаратқан Ийеге қарсы бас көтеріп келдіңиз. ⁸ Хороб тауында Жаратқан Ийениң ғәзепине тийгениңиз соншелли, Ол сизлерди жоқ қылып жиберейин деп қалды. ⁹ Сонда мен еки тасты, яғный Жаратқан Ийениң сизлер менен дүзген келисим тасларын алыуі ушын, тауға шыққан едим. Мен ол жерде қырк күн, қырк түн болып, хеш нәрсе ишип-жемедим. ¹⁰ Жаратқан Ийе Өз қолы менен жазған еки тасты маған берди. Бул тасларда сизлер тауда қыйналған күни Жаратқан Ийениң от ишинен сизлерге айтқан буйрықларының хәммеси жазылған еди. ¹¹ Сол қырк күн, қырк түннен кейин Жаратқан Ийе маған еки тасты, келисим тасларын берди.

¹² Соннан кейин, Жаратқан Ийе маған: „Қәне, бул жерден дәрхал төмен түс. Себеби Мысырдан алып шыққан халқың жолдан азғырылды. Олар Мен буйырған жолдан шығып, өзлерине бир бут қуйып, ислеп алды“, – деди. ¹³ Жаратқан Ийе маған және: „Бул халықтың хақыйқаттан қайсар халық екенин көрдим! ¹⁴ Енди Мени тоқтатып

қалма. Мен олардың хәммесин жок қылып, атларын жер жүзинен өширип таслайман. Ал сеннен олардан гөре күшлирек хәм көбирек халық дөретемен“, – деди.

¹⁵ Солай етип, мен таўдан төменге түстим. Таў от болып жанып турған еди. Мениң қолымда еки келисим тасы бар еди. ¹⁶ Сонда мен сизлердің Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қарсы гүна ислеп, өзлериңизге тананың сүлдериндеги бутты ислеп алғаныңызды көрдим. Сизлер Жаратқан Ийениң берген жолынан дәрхал шығып кеткен едиңиз. ¹⁷ Сол себебли қолымдағы еки келисим тасын ылақтырып жиберип, сизлердің көз алдыңызда сындырып тасладым. ¹⁸ Соннан кейин, мен көп гүнаңыз себебли, және Жаратқан Ийениң алдында узақ ўақыт, қырк күн, қырк түн хеш нәрсе ишип-жемей, ет бетимнен жерге жатып, сизлер ушын жалбарындым. Себеби Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған исти ислеп, Оның ғәзебин келтирген едиңиз. ¹⁹ Мен Жаратқан Ийениң жанып турған ғәзебиниң алдында қатты қорққан едим. Оның ғәзеби соншелли лаўлап кеткенликтен, Ол сизлерди жок қылмақшы еди. Деген менен, Жаратқан Ийе бул рет те мениң жалбарыныўыма қулақ салды. ²⁰ Жаратқан Ийе Харонға да қатты ғәзепленип, оны өлтирмекши еди. Бирақ сол ўақытта Харон ушын да жалбарынған едим. ²¹ Ал мен сизлердің гүналы исиңизди, яғный танаға мегзетип ислеген бутыңызды алып, жағып жибердим. Оны бөлеклеп, унтақлап ездим де, кейин оны таўда ағып турған булаққа шашып жибердим. ²² Сизлер және, Таберада да, Массада да, Киброт-Хаттааўада да Жаратқан Ийениң ғәзебин келтирдиңиз. ²³ Жаратқан Ийе Қадеш-Барниядан сизлерди жиберип: „Барыңлар, сизлерге берип атырған елди мүлик етип, ийелеп алыңлар“, – деп буйырғанда да, сизлер Оның буйрығына қарсы шықтыңыз. Сизлер Оған исенбедиңиз, сөзлерине де қулақ салмадыңыз. ²⁴ Мен сизлерди танығанымнан баслап, хәзирге дейин Жаратқан Ийеге қарсы шығып, бас көтерип киятырсыз.

²⁵ Жаратқан Ийе сизлерди жок етуғынын айтқанлықтан, мен Оның алдында сол қырк күн, қырк түн бойы ет бетимнен жерге жатып алған едим. ²⁶ Сонда мен Жаратқан Ийеге былай деп жалбарынған едим: „Ох, Ийем, Жаратқан Ийе! Сен Өз уллылығың менен азат етип, құдиретли қолың менен Мысырдан алып шыққан халқынды, Өз мүликиңди жок етпе. ²⁷ Қулларың Ибрайымды, Ысақты хәм Яқыпты есле. Бул халықтың қайсарлығына, жаўызлықлары менен гүналарына итибар берме. ²⁸ Болмаса, Сен бизлерди алып шыққан елдің халқы: Жаратқан Ийе оларды ўәде қылған жерине алып бара алмады. Ол сол халықты жек көргени ушын, шөлде жок қылыў мақсетинде оларды Мысырдан алып шыққан екен, – деп айтады. ²⁹ Бирақ олар уллы күшиң хәм құдиретли қолың менен Мысырдан алып шыққан Өзиңниң халқын хәм мүлкиндр“».

Оныншы бап

Муўсаның буйрықларды қайтадан алыўы

(Шығыў 34:1–10)

10¹ «Сол ўақытта, Жаратқан Ийе маған былай деди: „Бурынғы тасқа уқсаған еки тас жонып алып, Мениң алдыма, таўға шық. Және, ағаштан бир сандық исле. ² Мен усы тасларға алдын өзин сындырып таслаған таслардағы буйрықларды жазаман. Кейин сен тасларды сандыққа салып қоясаң“.

³ Солай етип, мен акация ағашынан бир сандық иследим. Бурынғы таслардай етип, еки тас жонып алдым. Соннан кейин, еки тасты алып, таўға шықтым. ⁴ Таўда жыйналған күниңизде, Жаратқан Ийе от ишинен сизлерге айтқан он буйрықты алдыңыдай етип, сол еки тасқа және жазды да, оны маған берди. ⁵ Мен таўдан төмен түсип, Жаратқан Ийе буйырғанындай, тасларды сандықтың ишине салып қойдым. Таслар хәзир де сол сандықтың ишинде турыпты».

⁶ Израиллылар Бене-Яқандағы қудықлардың жанынан шығып, Мосераға жүрип кетти. Харон сол жерде өлип, жерленди. Оның орнына баласы Элазар бас руұханий болды. ⁷ Израиллылар ол жерден Гудгодаға, кейин болса, ағын суўлар үлкеси болған Йотбатаға барды. ⁸ Сол ўақытта Жаратқан Ийе Келисим сандығын көтерип жүрсин хәм дәрғайымда хызмет етип, Мениң атым менен адамларға ақ пәтия берсин, деп Лебий урыўын таңлап алған еди. Олар бүгин де усы хызметти орынлап киятыр. ⁹ Соның ушын, лебийлилер туўысқанлары болған басқа урыўлар сыяқлы жерден үлес алмады. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийениң оларға берген ўәдеси бойынша Жаратқан Ийениң Өзи олардың ырысқы-несийбесин береди.

¹⁰ «Мен алдыңғыдай, таўда және қырқ күн, қырқ түн қалдым. Сонда Жаратқан Ийе және бир мәрте мениң жалбарыныўымды еситип, сизлерди өлтирмейтуғын болды. ¹¹ Соннан кейин, Ол: „Қәне, тур, бул халықты баслап бар. Оларды Мен ата-бабаларына беремен деп ант ишкен жерге алып бар. Олар сол жерге барып, оны мүлик етип, ийелеп алсын“, – деди.

Қудайдың талаплары

¹² Енди, хәй, Израил халқы, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерден бир нәрсени ғана талап қылады: Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқып, Оның жоллары менен жүриңдер, Оны сүйиңдер, пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен Оған хызмет етиңдер. ¹³ Мен бүгин сизлерге берип атырған Жаратқан Ийениң буйрықларына хәм қағыйдаларына әмел қылыңдар, сонда абадан турмыс кеширесиз. ¹⁴ Аспан да, пүткил аспан әлеми де, жер жүзи хәм оның ишиндеги барлық та Қудайыңыз Жаратқан Ийеге тийислидур. ¹⁵ Деген менен, Жаратқан Ийе сизлердиң ата-бабаларыңызды сүйди. Мине, Ол бүгин көрип турғаныңыздай, олардың урпағы болған сизлерди барлық халықлардың арасынан таңлап алды. ¹⁶ Жүреклеринизди Жаратқан Ийеге бағышлаңдар, буннан былай қайсар болманлар. ¹⁷ Себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе, қудайлардың Қудайы, ийелердин Ийесидур. Ол хеш кимге еки жүзлилик қылмайтуғын, хеш қандай пара алмайтуғын уллы, құдиретли хәм айбатлы Қудайдур. ¹⁸ Ол жетим-жесирлердин хуқықын қорғайды, келгиндилерди сүйип, оларға аўқат хәм кийим береди. ¹⁹ Сизлер де келгиндилерди сүйиўиңиз керек, өйткени өзлериңиз де Мысырда келгинди болған едиңиз. ²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқып, тек ғана Оған хызмет етиңдер. Оған садық қалып, Оның аты менен ант ишиңдер. ²¹ Ол сизлердин даңқыңыздур. Өз көзиңиз бенен көрген сол уллы хәм қорқынышлы кәраматларды сизлер ушын ислеген Қудайыңыздур. ²² Сизлердиң ата-бабаларыңыз Мысырға барғанда, олар бары-жоғы жетпис адам еди. Ал хәзир болса, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди аспандағы жұлдызлар сыяқлы сансыз етип көбейтти».

Он биринши бап

Жаратқан Ийениң буйрықлары

11 ¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйиңдер. Оның тапсырмаларына, қағыйдаларына, нызамларына хәм буйрықларына хәмме ўақытта әмел қылыңдар. ² Бүгин мынаны есиңизде тутыңдар: Қудайыңыз Жаратқан Ийениң тәрбиясын алып жасаған балаларыңыз емес, ал сизлер боласыз. Сизлер Оның уллылығын, күшли қолын, құдиретин, ³ Мысырда фараон хәм оның пүткил елине ислеген кәраматларын хәм белгилерин, ⁴ Мысыр ләшкерлерине, атларына, саўаш арбаларына нелер ислегенин, мысырлылар сизлердиң изиңизден куўғанда, оларды Қамыс теңизиниң астына қалай мантықтырып, оларды қалайынша толығы менен жоқ қылғанын көрдиңиз. ⁵ Усы жерге жетип келемен дегенше, Жаратқан Ийе сизлер ушын шөлде не ислегенин, ⁶ Рубен урыўынан Элиабтың уллары Датан менен Абирамға не ислегенин билесиз. Пүткил Израил халқының көз алдында жер ашылып,

оларды, шаңарақларын, шатырларын хэм оларға тийисли болғанлар менен барлық жаныўарларын жутып жиберди. ⁷ Жаратқан Ийениң ислеген барлық уллы ислерин өз көзиниң бенен көрдиңиз.

Ўәде етилген елдин берекетлери

⁸ Сонлықтан бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықлардың хэммесине әмел кылыңлар. Сонда сизлер күшли боласыз хэм Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етип алатуғын елди қолға киргизесиз. ⁹ Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңызға хэм олардың урпақлары болған сизлерге беремен деп ант ишкен сүт хэм пал ағып турған елде узақ өмир сүресиз. ¹⁰ Сизлер мүлик етип, ийелеу ушын баратырған ел, өзлериңиз шығып келген Мысыр елиндей емес. Палыз атызын тәрбиялағандай, Мысырда туқым егип, аўыр мийнет пенен егинлериңизди суўғарар едиңлер. ¹¹ Бирақ сизлер мүлик етип, ийелеу ушын баратырған ел таў хэм ойпатлықлардан ибарат болып, оның жери жаўын менен суўғарылады. ¹² Бул жерге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өзи ғамхорлық кылып, жыл басынан ақырына дейин ол жерди Өзи гүзетип турады.

¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйип, пүткил жүрегиниңиз хэм пүткил жаныңыз бенен Оған хызмет етиу ушын, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықларға жақсылап қулақ салсаңыз, ¹⁴ Жаратқан Ийе жериңизге гүз хэм бәхәр жаўынларын өз ўақтында жаўдырады. Солай етип, дәниңизди, таза шарабыңызды хэм зәйтүн майыңызды жыйнап аласыз. ¹⁵ Жаратқан Ийе атызларыңызда малларыңыз ушын от-шөп өсиреди, сизлердиң наныңыз мол болады. ¹⁶ Бирақ абайлы болыңлар! Және, азғырылып жолдан адаспаңлар. Басқа қудайларға хызмет етип, оларға табынбаңлар. ¹⁷ Болмаса, Жаратқан Ийе сизлерге гәзепленип, аспанды жаўып таслайды хэм жаўын жаўмай, жер өз өнимин бермей қалады. Нәтийжеде, Жаратқан Ийе сизлерге берип атырған жақсы елде тез кырылып, жоқ болып кетесиз.

¹⁸ Мениң усы сөзлеримди ақыл-ойыңыз бенен жүрегиниңизде сақлаңлар хэм қолыңызға белги қылып байлап, маңлайыңызға нышан қылып тағып қойыңлар. ¹⁹ Буларды балаларыңызға үйретиң. Үйде отырғанда да, жолда жүргенде де, жатқанда да, турғанда да усылар туўралы айтып берин. ²⁰ Есиклериңиздиң жақлауларына, қалаларыңыздың дәрўазаларына жазып қойың. ²¹ Солай етип, Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңызға беремен, деп ант ишкен елде сизлердиң де, балаларыңыздың да өмири узақ болсын хэм жердиң үстинде аспан қанша турса, сол жерде сонша жасаңлар.

²² Мен бүгин сизлерге жеткерип атырған бул буйрықлардың хэммесин муқьятлы түрде орынласаңыз, Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйип, Оның жолларынан жүрсеңиз хэм Оған садық болсаңыз, ²³ Жаратқан Ийе бул халықлардың барлығын сизлердиң алдыңыздан куўып жибереди. Сизлер өзлериңизден гөре, көбирек хэм күшлирек болған халықлардың жерлерин мүлик етип, ийелеп аласыз. ²⁴ Аяғыңыз тийген хәр бир жер сизлердики болады. Сизлердиң жер шегараларыңыз кубладағы шөлден арқадағы Лебанон таўларына, шығыстағы Евфрат дәрьясынан батыстағы Жер Орта теңизине дейин созылады. ²⁵ Сизлерге хеш ким қарсы тура алмайды. Себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге ўәде бергениндей, аяғыңызды басқан хәр бир жердеги адамларды сизлерден корқып, титирейтуғын қылады.

²⁶ Мине, бүгин мен сизлерге таңлауыңыз ушын, жарылқау менен нәлетти усынып атырман. ²⁷ Егер де бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларына бойсынсаңыз, онда жарылқау аласыз. ²⁸ Бирақ егер де Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларына қулақ салмай, өзлериңиз танымайтуғын басқа қудайлардың изинен кетип, сизлерге бүгин буйырған жолдан азғырылсаңыз, онда нәлетке ушырайсыз. ²⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе мүлик етип берип атырған елге сизлерди алып киргеннен кейин, Геризим таўында жарылқауларды, Эбал таўында нәлетлерди жәриялаңлар. ³⁰ Бул еки таў Иордан дәрьясының батыс

тәрәпинде, усы дәрьяның тегислигинде жасайтуғын кенаанлылардың жеринде жайласқан. Олар Гилгалға жақын Море емензарының қасында. ³¹ Сизлер тез арада Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретүғын елди мүлик етип, ийелеуі ушын, Иордан дәрьясынан өтесиз. Ол жерди қолға киргизип, жайласып алғаннан кейин, ³² мен бүгин сизлерге жеткерип атырған қағыйдалардың хәм нызамлардың биреуин де қалдырмай орынлаңлар».

Он екінши бап

Сыйыныу ушын тек ғана бир орын

12 ¹ «Ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде өмириңиз дауамында усы қағыйда хәм нызамларды муқиятлы түрде орынлаңлар. ² Сизлер жерлерин ийелейтуғын халықлардың бийик таулардағы, бийикликлердеги хәм қойыу жапырақлы тереклердин астындағы өз қудайларына табынатуғын орынларын бузып, пүткиллей жоқ қылыңлар. ³ Олардың қурбанлық орынларын бузың, кийели тасларын сындырып таслаң, кийели ағашларын жағып жибериң хәм қудайларының мүсинлерин майдалап таслаң. Солай етип, олардың қудайларының атларын ол жерден жоқ қылыңлар.

⁴ Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге сол халықлардың табынғанындай етип сыйынбаңлар. ⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орнатыу ушын, урыуларыңыз арасында бир жерди таңлап алады. Сизлер сол жерге барып, Оған сыйыныңлар.

⁶ Сизлер жандырылатуғын қурбанлықларыңызды, басқа қурбанлықларыңызды, үсирлеринизди, бағышлаган затларыңызды, үәде етип атаған хәм ықтыярлы садақаларыңызды, ири хәм майда малларыңыздын биринши төлдерин сол жерге алып барыңлар. ⁷ Ол жерде сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында өз шаңарағыңыз бенен бирге ишип-жеп, Оның барлық ислеринизге берекет бергени ушын шадланыңлар.

⁸ Бүгин бизлер усы жерде ислеп атырған ислеримизди сол жерде ислеменлер. Бул жерде хәр ким өзи қәлегениңдей сыйынып атыр. ⁹ Өйткени сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мүлик етип берип атырған, тынышлыққа еристетүғын жерине еле кирмединиз. ¹⁰ Деген менен, тез арада сизлер Иордан дәрьясынан өтип, Қудайыңыз Жаратқан Ийе мүлик етип, сизлерге беретүғын жерге орналасып аласыз. Жаратқан Ийе сизлерди дегерегиниздеги барлық душпанларыңыздан қорғап, тынышлыққа бөлейди. Кейин сизлер кәуип-қәтерсиз өмир сүресиз.

¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орнатыу ушын, бир жерди таңлайды. Сонда мен сизлерге буйырған барлық жандырылатуғын қурбанлықларыңызды, басқа қурбанлықларыңызды, үсирлеринизди, бағышлаган затларыңызды хәм Жаратқан Ийеге үәде етип атаған ең жақсы садақаларыңызды сол жерге алып барыңлар.

¹² Сол жерде улларыңыз, қызларыңыз, қуларыңыз хәм шорыларыңыз, және де, қалаларыңызда жасайтуғын лебийлилер менен Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында шадланыңлар. Өйткени сизлер сыяқлы, лебийлилердин өзлерине тийисли жер үлеси жоқ. ¹³ Жандырылатуғын қурбанлықларыңызды дус келген жерде усыныудан аулақ болыңлар. ¹⁴ Буларды тек Жаратқан Ийе урыуларыңыз арасынан таңдаған орында ғана усыныңлар. Мен сизлерге буйырғанлардың хәммесин сол жерде орынлаңлар.

¹⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген берекетине жараса, жасап атырған хәр бир қалаңызда қәлегениңизше мал сойып, гөшин жеуиңизге болады. Адам харам болсын, пәк болсын, жейран ямаса сууын гөшинен жегендей, бул гөштен жеуине болады. ¹⁶ Бирақ сизлер малдың гөшин қаны менен бирге жеменлер, оның қанын суудай етип, жерге ағызып жибериңлер. ¹⁷ Және де, дәнлериниздин, таза шарабыңыздың, зәйтүн майыңыздың үсирлерин, ири хәм майда малларыңыздың

биринши төллерин, ўаде етип атаған хәм ықтыярлы садақаларыңызды хәм бағышлаган садақаларыңызды жасап атырған қалаларыңызда жеменлер. ¹⁸ Ал сизлер буларды ул-қызларыңыз, кулларыңыз, шорыларыңыз хәм қалаларыңызда жасап атырған лебийлилер менен бирге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында, Оның таңлаған жеринде жеңлер. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердиң барлық ислеринизге берекет бергенине шадланыуыңыз керек. ¹⁹ Елиinizде жасаған ўақтыңызда, лебийлилерди умыгып кетиўден аўлақ болыңлар.

²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге берген ўадеси бойынша шегараңызды кеңейткенде, гөш жеўди қәлесеніз, қәлеген ўақтыңызда гөш жеўинизге болады. ²¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орналастырыў ушын таңлаған жер сизлер турған жерден узақ болса, мен буйырғандай, Жаратқан Ийе сизлерге берген ири хәм майда малларыңыздан сойып, өз қалаларыңызда қәлегениinizше гөш жеўинизге болады. ²² Харам адам болса да, пәк адам болса да, жейран ямаса суўын гөшиндей, сол гөштен жеўине болады. ^{23–24} Бирақ оның гөшин қаны менен бирге жеменлер. Себеби денеге жан беретугын кандур. Гөш пенен бирге жан жеменлер, қанды суўдай етип, жерге ағызып жибериндер. ²⁵ Усылай ислесеңиз сизлерге хәм әуладларыңызға жақсы болады. Солай етип, сизлер Жаратқан Ийениң нәзеринде дурыс болған исти қылған боласыз.

²⁶ Ал мухаддес қурбанлықларыңызды хәм усыған киретуғын ўаде етип атаған қурбанлықларыңызды болса, Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерине алып барыуыңыз тийис. ²⁷ Жандырылатуғын қурбанлықларыңызды, олардың гөшин хәм қанын Қудайыңыз Жаратқан Ийениң қурбанлық орнында усыныңлар. Басқа қурбанлықларыңыздың қаны Қудайыңыз Жаратқан Ийениң қурбанлық орнының қасына төглисин, ал олардың гөшинен жеўинизге болады. ²⁸ Мен сизлерге берип атырған бул буйрықлардың биреўин де қалдырмай орынлаңлар. Сонда өзлериinizге де, әуладларыңызға да хәмме ўақытта жақсы болады. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийениң нәзеринде жақсы хәм дурыс болған исти ислеген боласыз.

Жалған қудайларға табынбаңлар

²⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер жерлерин ийелейин деп атырған халықларды сизлердин алдыңыздан куўып, қырып таслайды. Кейин сизлер олардың жерлерин ийелеп, сол жерлерде жайласып аласыз. ³⁰ Сол халықларды жоқ қылғаныңыздан кейин, олардың диний дәстүрлерин ислеп, дузағына түсиўден абайлы болыңлар. Сизлер: „Бул халықлар қудайларына қалай табынған екен? Бизлер де сондай қылайық“, – деп олардың қудайлары хәққинда сорастырмаңлар. ³¹ Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге олардың табынғанындай етип, сыйынбаңлар. Себеби олар Жаратқан Ийе жек көретугын хәр түрли жеркенишли ислерди ислейди. Хәттеки, ол халықлар қудайларына арнап, ул-қызларын отта жандырады.

³² Мен сизлерге буйырғанларымының хәммесин муқьятлы түрде орынлаңлар. Бул буйрықларға хеш нәрсе қоспаң да, алып тасламаң да».

Он үшінши бап

13 ¹ «Егер сизлердиң араныздан бир пайғамбар ямаса түсинде аян көретугын биреў пайда болып, ол: „Бир нышан ямаса кәрамат көрсетемен“, – деп айтса, ² усы айтқан нышан хәм кәраматларды ислеп, кейин ол адам: „Келиңлер, сизлер танымаған басқа қудайлардың изине ерип, оларға хызмет қылайық“, – десе, ³ сизлер сол пайғамбардың ямаса түсинде аян көриўшиниң сөзлерине қулақ салмаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өзин пүткил жүрегиiniz хәм пүткил жаныңыз бенен сизлердиң сүйетуғыныңыз ямаса сүймейтуғыныңызды билиў ушын, сынап атырған болады. ⁴ Сизлер тек ғана Қудайыңыз Жаратқан Ийениң изинен жүрип, Оннан корқыңлар. Оның буйрықларына бойсынып, сөзлерине қулақ салыңлар. Жаратқан

Ийеге хызмет етип, Оған садық қалыңдар. ⁵ Ал сол пайғамбар ямаса түсинде аян көретуғын адам өлтирилиуи тийис. Себеби ол үгитлеп, Мысыр елинен алып шыққан, Мысырдағы куллықтан азат еткен Қудайыңыз Жаратқан Ийеге сизлерди қарсы коймақшы болды. Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйырған жолынан шығарып, азғырмақшы болды. Солай етип, араңыздағы жауызлықты жоқ қылыңдар.

⁶ Хәттеки, бир анадан тууылған тууысқаныңыз ямаса ул-қызыңыз, сүйген хаялыңыз ямаса ең жақын достыңыз сизлерди өзиңиз де, ата-бабаларыңыз да танымаған басқа кудайларға табынуыға купыя түрде үгитлеуи мүмкин. ⁷ Олардың бири сизлерди этирапыңыздағы алыс-жақын жерде жасап атырған, дүньяның бир шетинен екінши шетине дейин жасайтуғын халықлардың кудайларына сыйыныуды үгитлеуи мүмкин. ⁸ Бирақ сизлер буған ыразы болып, оған кулақ салмаңдар. Ондай адамға рехимлилик көрсетпеңдер, оны қорғамаңдар. ⁹ Ондай адамды сөзсиз өлтирип таслаңдар. Оны өлтириуи ушын биринши болып сен қолыңды көтер, кейин пүткил халық қол көтерсин. ¹⁰ Оны тас боран қылып өлтириндер. Себеби ол сизлерди Мысыр елиндеги куллықтан алып шыққан Қудайыңыз Жаратқан Ийеден жүз бурдырып, азғыруыға хәрекет етти. ¹¹ Сонда пүткил Израил халқы бул хәкқында еситип, қорқады. Буннан кейин, араңызда хеш ким усыған уқсаған жауыз ис қылмайтуғын болады.

¹² Егер де Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге жасауыңыз ушын берип атырған қалалардың биринде, ¹³ жаман адамлар шығып: „Жүриндер, өзлериңиз танымайтуғын басқа кудайларға табынайық“, – деп қала турғынларын азғырғанын еситсеңиз, ¹⁴ онда олар хәкқында сорастырып, жақсылап тексерің. Егер сол жеркенишли уақыя шынында да жүз берген болса, еситкенлериңиз дәлилленсе, ¹⁵ сол қаланың пүткил турғынларынан баслап, хайуанларына дейин қылыштан өткізиндер. Сол қаланы хәм ондағы барлық затларды пүткиллей жоқ қылыңдар. ¹⁶ Қаладан алынған олжалардың барлығын қала майданына жыйнаңдар. Қаланы хәм сол жердеги барлық олжаны Қудайыңыз Жаратқан Ийеге толығы менен жандырылатуғын қурбанлық етип жағып жибериндер. Сол қала мәңгиге қарабақанаға айланған халында қалсын, ол хеш қашан қайта тикленбесин. ¹⁷ Жоқ қылынатуғын затлардан хеш биреуин де өзлериңизге алмаңдар. Сонда Жаратқан Ийениң лаулаған гәзеби қайтып, Ол ата-бабаларыңызға ант ишкениңдей, сизлерге мийрим-шәпәэт, рехим көрсетип, сизлерди көбейтеди. ¹⁸ Соның ушын, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге кулақ салыңдар, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықларға бойсынып, Оның нәзеринде дурыс болған ислерди ислеңдер».

Он төртинши бап

Аза тутыу хәкқында

14 ¹ «Сизлер – Қудайыңыз Жаратқан Ийениң балаларысыз. Мархұмға аза тутқаныңызда, денелериңизди тилип, шапыңыздың алдын кыйдырмаңдар. ² Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мухаддес халқысыз. Жаратқан Ийе жер жүзиндеги барлық халықлардың арасынан сизлерди Өз халқы хәм гәзийнеси қылыуи ушын таңлап алды.

Хадал хәм харам хайуанлар

(*Лебий 11:1–47*)

³ Сизлер жеркенишли саналатуғын хайуанлардың гөшин жемеңдер. ⁴ Мына хайуанлардың гөшин жеуиңизге болады: сыйыр, кой, ешки, ⁵ сууын, жейран, қызыл антилопа, тау ешкиси, жабайы өгиз, ақ антилопа хәм тау қошқары. ⁶ Туяқлары терең етип екиге айырылған аша туяқлы хәм гүйис қайтаратуғын хайуанлардың хәммесин жеуиңизге болады. ⁷ Бирақ бул хайуанлардан тек мыналардың гөшин жеуиңизге

болмайды: түйе, қоян хәм даман^с. Булар гүйис қайтарады, бирақ аша туяғы жоқ. Сонлықтан олар сизлер ушын харам болады. ⁸ Шошқа аша туяқлы болғаны менен, ол гүйис қайтармайды. Сонлықтан ол сизлер ушын харам болады. Усы хайўанлардың гөшин жеменлер хәм олардың өлигине де қол тийгизбенлер.

⁹ Сууда жасайтуғын қалашлы хәм қабыршақлы жаныўардың гөшин жеўиңизге болады. ¹⁰ Бирақ қалашсыз хәм қабыршақсыз хайўанлардың хеш бирин жеменлер. Булар сизлер ушын харам саналады.

¹¹ Хадал саналатуғын барлық қусларды жеўиңизге болады. ¹² Гөшин жеўге болмайтуғын қуслар мыналар: бүркіт, күшеген, қара қус, ¹³ шайқус, лашын хәм оның түрлері, ¹⁴ ғарғаның барлық түрлері, ¹⁵ үки, батпақ байыўлысы, шағала хәм қаршығаның түрлері, ¹⁶ үй байыўлысы, қулақлы жапалақ, ақ куў, ¹⁷ бирказан, сипа, қарабай, ¹⁸ ләйлек хәм қутанның түрлері, өпепек хәм жарғанат.

¹⁹ Қанатлы шыбын-ширкейлер сизлер ушын харам саналады. Олардың хеш бирин жеменлер. ²⁰ Бирақ қанатлы шыбын-ширкейлердің базылары хадал болып, оларды жеўиңизге болады.

²¹ Харам өлип қалған хайўанның гөшин жеменлер. Ондай өли хайўанды жеўи ушын қалаңызда жасап атырған келгинди биреўге бериўиңизге ямаса басқа бир жат жерли адамға сатыўыңызға болады. Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мухаддес халқысыз.

Блақты өз анасының сүтине писирменлер.

Оннан бири хакқында нызам

²² Хәр жылы атызларыңызда жетистирилетуғын барлық өнимлердің оннан бирин айырып қойыңлар. ²³ Дәниңиздің, таза шарабыңыздың, зәйтүн майыңыздың оннан бирин, ири хәм майда малларыңыздың биринши туўылған төллерин Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыў ушын таңлайтуғын жеринде, Оның алдында жеңлер. Солай ислеп, хәмме ўақытта Оннан қорқыўды үйренесиз. ²⁴ Ал егер де, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыў ушын таңлайтуғын жери узак болып, Қудайыңыз Жаратқан Ийе берекетлеп берген өниминен оннан бирин сол жерге алып барыўға мүмкиншилигиңиз болмаса, ²⁵ онда сол затларды гүмиске алмастырыңлар. Гүмисти Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерине алып барыңлар. ²⁶ Сол гүмиске қәлеген нәрсени: ири ямаса майда мал, шарап, өткир ишимлик ямаса кеўлиңиз күсеген басқа бир нәрсе сатып алып, өз шаңарағыңыз бенен бирге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында ишип-жеп, шадланыңлар.

²⁷ Қалаларыңызда жасап атырған лебийлилерди умытып қалдырманлар. Себеби олардың өзлерине тийисли үлес жери жоқ. ²⁸ Хәр үшінши жылдың ақырында, сол жылы алған өниминиздің барлық оннан бир бөлегин алып, өз қалаңызға жыйнап, сақлап қойыңлар. ²⁹ Солай етип, үлес жери болмаған лебийлилер, және де, қалаларыңызда жасап атырған келгиндилер, жетим хәм жесирлер келип, соннан ишип-жеп тойсын. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің қол урган хәр бир исиңизге берекет береді».

Он бесинши бап

Жетинши жыл

15 ¹ «Хәр жетинши жылдың ақырында сизлерге қарыздар болғанларды қарызларынан кешип жибериндер. ² Қарызларды кешип жиберий ушын былай ислеңдер: израиллы бир туўысқанына қарыз берген хәр бир адам қарызын кешип жиберсин хәм оннан қайтып талап қылмасын. Себеби Жаратқан Ийениң Өзи қарызларды кешип жиберилиўди жәриялады. ³ Жат жерли адамнан қарызыңызды

^с14:7 Даман – сурокка ұқсайтуғын хайўан.

сорасаңыз болады. Бирақ израиллы тууысканыңа берген қарызыңнан кешип жиберіуің тийис.

⁴ Сизлердің араңызда хеш қандай жарлы адам болмасын. Қудайыңыз Жаратқан Ийе мүлик етип берип атырған елде сизлерге берекет береді. ⁵ Тек ғана Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сөзине қулақ салып, бүгін мен сизлерге жеткерип атырған усы буйрықларды муқыятлы түрде орынлауыңыз керек. ⁶ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өзі үде бергениңдей сизлерге берекет береді. Сонда сизлер көп халықларға қарыз беретуғын боласыз, ал өзлериңіз қарыз алмайсыз. Көп халықлардың үстинен хұкимдарлық қыласыз, бирақ олар сизлерге хұкимдарлық етпейді.

⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын елдеги қалалардың биринде израиллы тууысканыңыздың бири жарлы болса, жүреклериңізди тас қылмай, жәрдем қолыңызды аямаңлар. ⁸ Керисинше, сизлер ашық қол болыңлар хәм оған мүтәжлігине қарап, қарыз бериңлер. ⁹ Сақ болыңлар, қарызларды кешип жиберетуғын жетинши жыл жақынлап қалғаны ушын, жарлы тууысканыңызға жәрдем бериуден бас тартпаңлар. Кеулиңизде усындай жаман ойға жол қоймаңлар. Егер де сондай тууысканыңызға жәрдем бериуден бас тартсаңыз, онда ол Жаратқан Ийеге налайды хәм өзлериңізге ғуна арттырып аласыз. ¹⁰ Оған қыйналмастан ашық кеулиңиз бенен қарыз бериңлер. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің қол урған хәр бир исиңізге берекет береді. ¹¹ Елиңизде хәмме ўақытта жарлы адамлар болады. Соның ушын, елиңиздеги жәрдемге мүтәж жарлы тууысканларыңызға хәмме ўақытта жәрдем қолыңыз ашық болыуың буйыраман.

Құл хәм шорылар хәкқында

¹² Егер еврей тууысканыңыздан бир еркек ямаса хаял сизге өзін хызметке сатса, ол алты жыл саған хызмет етсин, ал жетинши жылы оны азат қылуың тийис.

¹³ Оны азат қылғаныңызда, қолын бос жибермең. ¹⁴ Оған сүриуиңиздеги малыңыздан, дәниңизден хәм шарабыңыздан мол-мол етип бериң. Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген берекетинен, оған да бериң. ¹⁵ Мысырда құл болғаныңызды хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийе сол жерден сизлерди азат еткенин есте тутыңлар. Соның ушын да, бүгін мен сизлерге усы буйрықты берип атырман.

¹⁶ Егер қулыңыз сизди хәм шанаарағыңызды жақсы көрип, сизлер менен бирге қалыуы қәлесе хәм „Сизиң қасыңыздан кетиуді қәлемеймен“ деп айтса, ¹⁷ онда оны есигиңиздің қасына алып барың. Кейин оның қулағын есикке қойып, биз бенен тесиң. Сонда ол өмири бойы қулыңыз болып қалады. Шорыңызға да солай ислеуиңіз керек. ¹⁸ Қулыңызды азат қылғаныңызда өкинбең. Себеби сизге хызмет еткен сол алты жыл даўамында, ол жалланба хызметшиден гөре еки есе көп жұмыс иследи. Оны азат қылсаңыз, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің қол урған хәр бир исиңізге берекет береді.

Ири хәм майда маллардың биринши тууылған төллери хәкқында

¹⁹ Ири хәм майда малларыңыздың биринши тууылған хәр бир еркек төлин Қудайыңыз Жаратқан Ийеге бағышлаңлар. Малыңыздың биринши тууылған бұғасын жұмысқа қоспаң, биринши тууылған майда малыңыздың жүнин қыркып алмаң.

²⁰ Булардың гөшин шаңарағыңыз бенен бирге хәр жылы Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында, Оның таңлап алатуғын жеринде жеңлер. ²¹ Егер де сол мал ақсақ ямаса соқыр болса ямаса оның басқа бир кемшилиги болса, оны Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қурбанлыққа бермең. ²² Бундай малларды өз қалаңызда жесеңіз болады. Пәк адам болса да, напәк адам болса да, жейран ямаса сууынның гөшиндей етип сондай малдың гөшинен жеуине болады. ²³ Бирақ оның гөшин қаны менен бирге жеменлер. Оның қанын суу сыяклы топыраққа ағызып жибериңлер».

Он алтыншы бап

Қутқарылыу асы

16¹ «Абиб айында⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арналған Қутқарылыу байрамын байрамлаңлар. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе Абиб айында, түнде сизлерди Мысырдан алып шықты. ² Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыу ушын таңлайтуғын жеринде майда хэм ири малларыңыздан Қутқарылыу қурбанлықларын шалыңлар. ³ Қурбанлықтың гөши менен бирге ашытқы салынған нан жемендер. Жети күн дауамында ашытқысыз нан, яғный қыйын күнлерде жейтуғын нан жеуиңиз керек. Себеби сизлер Мысырдан асығып шығып кеткениңизде, ашытқысыз нан жеген едиңдер. Усы нанды жеп, өмириңиз дауамында Мысырдан шыққан күниңизди еслеп жүресизлер. ⁴ Жети күн дауамында елиңиздин хеш бир жеринде ашытқы болмасын. Байрамның биринши күни кеште қурбанлық қылған малларыңыздың гөшинен таңға дейин ауысып қалмасын.

⁵ Қутқарылыу қурбанлықларын Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын қалалардың хэммесинде соймаңлар. ⁶ Ал оны тек ғана Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орналастырыу ушын таңлайтуғын жеринде сойыңлар. Буны күн бататуғын уақытта, Мысырдан шыққан мезгилде сойыңлар. ⁷ Оның гөшин Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жеринде писирип жеңдер хэм таң атқанда өз шатырларыңызға қайтыңлар. ⁸ Алты күн ашытқысыз нан жеңдер. Жетинши күни Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арнап, салтанатлы жыйналыс қылыңлар. Сол күни хеш қандай жұмыс ислемендер.

Хәптелер байрамы

⁹ Егинди орып баслаған уақыттан баслап, жети хәпте санаңлар. ¹⁰ Кейин Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арналған Хәптелер байрамын байрамлаңлар хэм сол уақытта Оның сизлерге берген берекетине жараса, ықтыярлы садақаларыңызды бериңдер. ¹¹ Сизлер ул-қызларыңыз, қул хэм шорыларыңыз, қалаларыңызда жасайтуғын лебийлилер, араңызда жасайтуғын келгиндилер хэм жетим-жесирлер менен бирге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында шадланыңлар. ¹² Мысырда қул болғаныңызды ұмытпаңлар хэм усы қағыйдалардың биреуин де қалдырмай орынаңлар.

Қос байрамы

¹³ Қырманыңыздан дөниңизди жыйнап, жүзиминизди сығып шарабын алғаннан кейин, жети күн дауамында Қос байрамын байрамлаңлар. ¹⁴ Сизлер ул-қызларыңыз, қул хэм шорыларыңыз, қалаларыңызда жасайтуғын лебийлилер, келгиндилер хэм жетим-жесирлер менен бирге усы байрамда шадланыңлар. ¹⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жеринде жети күн дауамында Оған арнап байрам өткериңдер. Қудайыңыз Жаратқан Ийе зүрәтиңиздин барлығын хэм қол урған хәр бир исиңизди берекетлейди. Сонлықтан, үлкен кууанышқа бөлениңдер.

¹⁶ Солай етип, барлық еркеклериңиз жылына үш мәрте: Ашытқысыз нан байрамында, Хәптелер байрамында хэм Қос байрамында Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында болыуы ушын, Оның таңлайтуғын жерине келсин. Хеш ким Жаратқан Ийениң алдына қуры қол келмесин. ¹⁷ Хәр бириңиз Қудайыңыз Жаратқан Ийениң өзлериңизди берекетлегенине жараса сыйлар алып келиңдер.

⁴16:1 Абиб – израиллылар ушын биринши ай болып есапланады. Бул шама менен март айының ортасынан апрель айының ортасына шекемги уақыт.

Әдил хуқим хаққында

18 Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын қалаларында ҳәр бир урыу ушын қазылар хәм қадағалаушыларды тайынлаңлар. Олар халықты әдиллик пенен хуқим етсин. 19 Олар хуқим еткенде, әдилликти бурмаламасын, еки жүзлилик қылмасын хәм пара алмасын. Себеби пара дана адамның көзин соқыр қылып қояды хәм хақты нахаққа шығарады. 20 Әмир сүриуиңиз ушын хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге берип атырған елди мүлик етип алыуыңыз ушын әдилликке, тек ғана әдилликке умтылыңлар.

21 Қудайыңыз Жаратқан Ийе ушын қуратуғын қурбанлық орынның қасына кийели ағаш орнатпаңлар! 22 Кийели тас та орнатпаңлар! Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе булардан жеркенеди.

Он жетинши бап

17 1 «Хәр қандай кемшилиги бар ири мал ямаса майда малды Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арнап қурбанлық қылмаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийе буннан жеркенеди.

2 Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берип атырған қалаларының биринде Оның нәзеринде жауызлық болған ис қылып, келисимине қыянет ететуғын бир еркек ямаса хаял шықса 3 хәм буйрықларыма қарамастан, басқа қудайларға хызмет етсе, сол қудайларға, қуяшқа хәм айға ямаса басқа да аспан денелерине табынса, 4 кейин бул хаққында сизлерге хабар жетсе, еситкенлеринизди жақсылап тексеринлер. Егер де Израил халқының арасында шынында да сондай жеркенишли ис исленгени дәлилленсе, 5 онда сол еркекти ямаса хаялды қала дәруазасының сыртына алып шығып, тас боран қылып өлтириңлер. 6 Деген менен, өлимге хуқим етилген адам еки ямаса үш адамның гүуалығы менен өлтирилиуи тийис, бирақ бир адамның гүуалығына тийкарланып өлтирилмесин. 7 Сол гүна ислеген адамға биринши болып гүуалар тас ылақтырсын, соннан кейин пүткил халық тас боран қылсын. Солай етип, араңыздағы жауызлықты жоқ қылыңлар.

8 Егер қалаңызда абайсыздан ямаса қастан адам өлтириушилик, хуқық таласыу хәм бир-биреуге зорлық қылыу туурысындағы дауларды шешиуиңиз қыйын болса, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңдайтуғын жерине барыңлар. 9 Сол жерде сизлер лебийли рууханийлер хәм сол уақытта хызмет етип атырған қазылар менен мәсләхәтлесиңлер. Олар хуқим шығарып, өз қарарын сизлерге мәлим қылады.

10 Жаратқан Ийениң таңлаған жеринен олардың сизлерге айтатуғын қарарын муқыятлы түрде орынлаңлар. 11 Олар түсиндирип берген нызамды хәм шығарған хуқимди толығы менен орындауыңыз тийис. Олар жәриялаған қарардан онға да, солға да шығып кетпендер. 12 Ким де ким өз басымшылық қылып, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында хызмет етип атырған рууханийге хәм қазыға қулақ салмаса, ол адам өлтирилсин. Усылай етип, Израилдан жауызлықты жоқ қылыңлар. 13 Пүткил халық бул уақыяны еситип қорқады хәм және өз басымшылық қылмайтуғын болады.

Патша хаққында қағыйдалар

14 Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын елге барып, ол жерди мүлик етип, жайласып алғаннан кейин: „Әтирапымыздағы халықлар сыяқлы бизлер де өзлеримизге патша сайлайық“, – деп айтарсыз. 15 Сонда сизлер сайлайтуғын патша Қудайыңыз Жаратқан Ийе тәрәпинен таңланатуғын адам болыуы тийис. Сайлайтуғын патшаныз Израил халқынан болсын. Өз халқыңыздан болмаған жат жерли адамды патша қылып қоймаңлар. 16 Патшаның көп аты болмасын, және де ат сатып алыу ушын адамларды Мысырға жибермесин. Өйткени Жаратқан Ийе сизлерге: „Ол жерге қайтып бармаңлар“, – деген еди. 17 Сайлайтуғын патшаныз көп хаял алмасын,

болмаса, ол Жаратқан Ийеден жүз бурып кетеди. Және де, ол өзи ушын көп муғдарда гүмис хәм алтын жыйнамасын.

¹⁸ Ол патшалық тахтқа отырғанда, лебийли руұханийлер сақлап қойған усы Нызамнан бир көширмени өзи ушын жаздырып алсын. ¹⁹ Сол Нызамның көширмеси хәмме уақытта патшаның қасында болсын. Патша оны хәр күни өмири дауамында оқысын. Солай етип, ол Қудайы Жаратқан Ийеден қорқып, усы Нызамның барлық сөзлерине хәм қағыйдаларына әмел қылыұды үйренсин. ²⁰ Ол өзін туұысқанларынан жоқары санамасын хәм Жаратқан Ийениң буйрықларынан оңға да, солға да бурылмасын. Сонда өзи де, урпағы да Израилдың үстинен узақ жыллар дауамында патшалық етеди».

Он сегизинши бап

Руұханийлердің үлеси

18 ¹ «Лебийли руұханийлер, пүткил Лебий урыуы менен бирге басқа израиллылар сыяқлы үлес те, мүлик те алмайды. Оларға тийисетуғын үлес Жаратқан Ийеге берилетуғын сыйлар болып, олар солардан жейди. ² Туұысқанлары арасында олардың мүлки болмайды. Жаратқан Ийениң лебийлилерге үәде бергениндей, Оның Өзи олардың ырыскы-несийбесин береди.

³ Мал ямаса қой қурбанлық етилгенде, руұханийлерге тийисли пай мыналардан ибарат: малдың алдыңғы сан жилиги, жағы хәм асқазаны. ⁴ Дәниңиздің, таза шарабыңыздың, зәйтүн майыңыздың биринши өнимин хәм қойларыңыздың биринши қырқылған жүнлерин руұханийге берин. ⁵ Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе Лебий урыуы Өзиниң алдында турып, Жаратқан Ийениң аты менен мәңги хызмет етиуи ушын, оларды пүткил урыуларыңыздың ишинен таңлап алды.

⁶ Егер бир лебийли Израилдағы өзи жасап атырған қаладан Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерине өз қәлеуи менен барса, ⁷ сол жерде Жаратқан Ийениң алдында хызмет етип атырған лебийли туұысқанлары сыяқлы ол да Қудайы Жаратқан Ийениң аты менен хызмет етиуине болады. ⁸ Ол ата-бабаларының мийрасынан қалған затты сатып, өз пайдасына алған болса да, басқа лебийлилер менен бирдей өзине тийисли үлесин алыуы керек.

Басқа халықлардың жеркенишли үрп-әдетлеринен сақланыу

⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берип атырған жерине киргениңизде, ол жердеги халықлардың жеркенишли үрп-әдетлерин үйренбеңдер. ¹⁰ Сизлердин араңызда өз улын ямаса қызын отта қурбанлық қылатуғын, пал ашатуғын, адамның келешегин болжайтуғын, белгилерди жорыйтуғын, сыйқыршылық қылатуғын, ¹¹ зикир салатуғын, руұх шақыратуғын ямаса өлилер менен тиллесип, мәсләхәт алатуғын бирде бир адам болмасын. ¹² Себеби Жаратқан Ийе сондай ислейтуғынлардан жеркенеди. Қудайыңыз Жаратқан Ийе усундай жеркенишли үрп-әдетлери себепли сол халықларды сизлердин алдыңыздан қуұып шығарып атыр. ¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында минсиз болыңлар.

Пайғамбар жибернұ хаққында

¹⁴ Сизлер елин алып атырған сол халықлар болжаушылар менен палкерлердин үгит-нәсиятына қулақ салады. Бирақ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердин булай ислейүңизге рухсат бермейди. ¹⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер ушын араңыздан, өз туұысқанларыңыздан мен сыяқлы бир пайғамбар шығарады. Оған қулақ салыңлар. ¹⁶ Сизлер Хорөб тауында жыйналған күни Қудайыңыз Жаратқан Ийеден өзлериңиз мынадай деп тилеген едиңиз: „Қудайымыз Жаратқан Ийениң дауысын екінши мәрте еситпейик, сол уллы отты да басқа көрмейик, болмаса өлип қаламыз“. ¹⁷ Сонда

Жаратқан Ийе маған былай деди: „Олардың айтқанлары дұрыс. ¹⁸ Олар ушын өзлериниң арасынан сен сыяқлы бир пайғамбар шығараман. Мениң сөзлеримди оның аўзынан еситеди. Сол пайғамбар Мен айт деп буйырғанларымның хәммесин оларға жеткереди. ¹⁹ Ол Мениң атымнан сөйлейди, оған қулақ салмаған адамды Мен Өзим жуўапкершиликке тартаман. ²⁰ Бирақ бир пайғамбар Мен буйырмаған сөзди Мениң атымнан сөйләўге жүрексинсе ямаса басқа қудайлардың атынан сөйлесе, ол өлиўи тийис“.

²¹ Сизлер: „Жаратқан Ийениң айтқанын ямаса айтпағанын қаяқтан билемиз?“ – деп ойлаўыңыз мүмкин. ²² Егер де бир пайғамбар Жаратқан Ийениң атынан сөйлесе, бирақ айтқан сөзлери орынланбаса ямаса әмелге аспаса, онда сол сөзди Жаратқан Ийе айтпаған болады. Пайғамбар өз атынан сөйлеген, оннан қорқпаңлар».

Он тоғызыншы бап

Паналайтуғын қалалар

(Санлар 35:9-34; Еуца 20:1-9)

19¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийе жерлерин сизлерге берип атырған халықларды жоқ қылғанда, сизлер сол жерлерди мүлик етип алып, қалаларына хәм үйлерине жайласып аласыз. ²⁻³ Сонда елди үш бөлимге бөлиңдер. Хәр бир бөлимнен бир пана қаладан ажыратыңдар. Сол қалаларға баратуғын жоллар салыңдар, солай етип, адам өлтирип қойған адам сол қалалардың бирине қашып, паналасын.

⁴ Сондай жағдай басына түскен адамға байланыслы қағыйда мынадай: егер бир адам абайсызда биреўди өлтирип қойса хәм оның алдын ала онда қаслығы болмаса, онда ол сол жерге қашып қутылыуы мүмкин. ⁵ Мысалы: бир адам биреў менен бирге ағаш таярлаўға тоғайға барып, ағаш шабыў ушын балтасын көтергенде, балтаның темири сабынан шығып кетсе хәм қасындағы адамға тийип кетип, оны өлтирип алса, онда усындай абайсызда адам өлтирип қойған адам сол пана қалалардың бирине қашып, жанын қутқарып қалсын. ⁶ Болмаса, өлген адамның өшин алыўшы әменгер ашыўланып, қанхордың изинен қуўыуы мүмкин хәм пана қалаға баратуғын жол узақ болғаны ушын, оған жетип алып, оны өлтириуи мүмкин. Деген менен, өлтирген адам өлимге ылайықлы емес, себеби өлген адамға оның алдын ала қаслығы болмаған. ⁷ Сизлерге үш қаланы өзлериңиз ушын айырып қойыңдар, деп буйырғанымның себеби усы еди.

⁸⁻⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйип, хәмме ўақытта Оның жолларынан жүриң, деп сизлерге буйрық бердим. Егер де, сизлер усы буйрықлардың биреўин де қалдырмай орынласаңыз, Қудайыңыз Жаратқан Ийе ата-бабаларыңызға ишкен анты бойынша жер шегараларыңызды кеңейтеди хәм ўәде қылған пүткіл елди сизлерге береді. Сонда сизлер айырып қойған үш қалаңызға және үш пана қала қосыңдар. ¹⁰ Солай етип, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип беретүғын елде айыпсыз адамның қаны төгилмесин. Айыпсыз адамның төгилген қаны ушын айыплы болып қалмаңдар.

¹¹ Бирақ бир адам биреўге қаслық етип, бұққыда жатса хәм хұжим етип, оны өлтirse, кейин ол сол қалалардың биреўине қашып барса, ¹² онда сол жынаятшы жасаған қаладағы ақсақаллар оның изинен адам жиберип, оны қайтарып алып келсин. Жынаятшы өлген адам ушын өшин алыўшының қолына тапсырылсын. Солай етип, ол өлтирилиуи керек. ¹³ Ондай адамды аяп отырмаңдар. Айыпсыз қанды төгиў гүнасынан Израилди тазалаңдар. Сонда өзлериңизге жақсы болады.

¹⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде қоңсыңыздың бурыннан белгиленген жер шегарасын жылжытуўшы болмаңдар.

Гүәалар хақында

¹⁵ Биреүди қандай да жынаят ямаса гүна ислеген, деп айыплау ушын бир гүәа жетерли емес. Бул еки ямаса үш адамның гүәалығы менен тастыйықланыуы керек.

¹⁶ Егер де бир адам жалған гүәалық берип, биреүди жауыз нийетте айыпласа, ¹⁷ онда екеуи де Жаратқан Ийениң алдына, сол ўақытта хызмет етип атырған руўханийлердиң хәм қазылардың алдына келсин. ¹⁸ Қазылар сол мәселени жақсылап тексерип шықсын. Егер сол гүәаның туўысқанына қарсы жалған гүәалық берип атырғаны анықланса, ¹⁹ туўысқанына қарсы ойлаған жауыз нийетин өзине қайтарыңлар. Солай етип, араңыздағы жауызлықты жоқ қылыңлар. ²⁰ Басқалар усы болған ўақыяны еситип, қорқады хәм усындай жауызлықты хеш ким ислемейтуғын болады. ²¹ Жалған гүәалық берген адамды аяп отырманлар: жанға жан, көзге көз, тиске тис, қолға қол хәм аяққа аяқ».

Жигирмаланшы бап

Саўаш хақында

20 ¹ «Сизлер душпанларыңызға қарсы саўашқа шығыу ушын барғаныңызда, олардың атлары, саўаш арбалары хәм сизлерден гөре көп әскерлери бар екенин көрсениз, олардан қорқпаңлар. Өйткени сизлерди Мысырдан алып шыққан Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге яр болады. ² Саўаш басламасыңыздан алдын руўханий келип, әскерлердиң алдына шығып, сөз сөйлеп, ³ оларға былай деп айтсын: „Хәй, израиллылар, кулак салыңлар! Бүгин сизлер душпанларыңызға қарсы саўашқа баратырсыз. Руўхыңыз түспесин, қорқпаңлар. Қәуетерге түсип, олардан сескенбеңлер. ⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өзи сизлер менен бирге урысқа барады! Ол сизлер ушын душпанларыңызға қарсы урысып, сизлерге жеңис береді!“

⁵ Қадағалаушылар әскерлерге былай деп айтсын: „Араңызда таза үй қурған хәм оған көшип барып, қолланыуға үлгермеген адам бар ма? Егер бар болса, үйине қайтсын. Ол урыста қайтыс болса, оның үйине басқа биреу көшип барып, жасайды. ⁶ Жүзимзар егип, оның мийўесинен татпаған адам бар ма? Егер бар болса, үйине қайтсын. Ол урыста қайтыс болса, оның жүзимин басқа биреу терип алады. ⁷ Бир қыз бенен атастырылып болып, үйленбеген адам бар ма? Егер бар болса, үйине қайтсын. Ол урыста қайтыс болса, сол қызға басқа биреу үйленип кетеди“.

⁸ Қадағалаушылар және былай деп айтсын: „Араңызда қорқып, руўхы түскен адам бар ма? Бар болса, үйине қайтсын. Болмаса, туўысқанлары да оған уксап қорқысып қалады“. ⁹ Қадағалаушылар әскерлерге усы сөзлерди айтып болғаннан соң, әскербасылар әскерлердиң үстинен басшылық етсин.

¹⁰ Бир қалаға қарсы хұжим етиу ушын, оған жақынласқаныңызда, қала халқына тынышлық жолы менен тәслим болыуын усыныңлар. ¹¹ Егер де олар усы тынышлық усынысыңызды қабыллап, дәруазаларын сизлерге ашып берсе, онда қалада жасайтуғынлардың хәммеси ерксиз хызметшиге айланып, сизлер ушын жұмыс ислейди. ¹² Бирақ тынышлық усынысыңызды қала халқы қабылламай, сизлер менен урысыуды қалесе, онда қаланы қоршап алыңлар. ¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийе қаланы сизлерге тәслим қылғанда, ол жерде жасап атырған барлық еркеклерди қылыш жүзинен өткізиңдер. ¹⁴ Хаялларды, балаларды, хайўанларды хәм қаладағы хәр бир нәрсени өзлериңизге олжа етип алыңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген душпаныңыздың мал-мүликлерин қолланыуыңызға болады. ¹⁵ Сизлер ийелеп алатуғын елиңизден узакта жайласқан қалаларға усылай ислеңдер.

¹⁶ Бирақ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған жердеги қалаларда хеш бир тири жан қалдырманлар. ¹⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге буйырғанындай, хетт, амор, кенаан, периз, хиу хәм ебус халықларын пүткіллей

қырып таслаңлар. ¹⁸ Болмаса, олар өзлериниң қудайларына табынып, ислейтуғын жеркенишли ислерин сизлерге үйретеди хәм сизлер де Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қарсы гүна ислейсиз.

¹⁹ Егер де бир қаланы қолға алыу үшін, узақ ўақыт қоршап турсаңыз, оның дөгериндеги мийуе ағашларды шауып, жоқ қылмаңлар. Олардың мийуелерин жейинизге болады, бирақ шауып тасламаңлар. Өйткени даладағы мийуе ағашлар қорғанның ишине қашып кететуғындай адам емес-ғо. ²⁰ Тек ғана мийуе бермейтуғын тереклерди шауып, жоқ қылыуыңызға болады. Қаланы қолға аламан дегенше, қамал қылатуғын үскенелер соғыу үшін, сол тереклерден пайдаланыуыңызға болады».

Жигирма биринши бап

Кимниң өлтиргени биймәлим өлилер хаққында

21 ¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде далада жатырған бир өли дене табылса хәм оны кимниң өлтиргени белгисиз болса, ² ақсақалларыңыз хәм қазыларыңыз барып, сол өлиниң дөгериндеги жақын қалалардың аралығын өлшеп шықсын. ³ Өлиге жақын болған қаланың ақсақаллары еле жұмысқа қосылмаған, мойынтырық тағылмаған бир қашарды алсын. ⁴ Қала ақсақаллары қашарды жери сүрилмеген, ғәлле егилмеген хәм ишинде хәмме ўақытта суу ағып туратуғын бир сайға алып барсын. Сол сайда қашардың мойнын сындырсын. ⁵ Лебийли руўханийлер де сол жерге барсын. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе Маған хызмет етсин хәм Мениң атым менен халықты жарылқасын деп, Лебий урыуын таңлап алды. Хәр түрли жәнжеллерди хәм бир-биреўге зорлық қылыу мәселелерин олар шешеди. ⁶ Өли дене табылған жерге ең жақын болған қаланың ақсақаллары сайда мойны сындырылған қашардың үстине қолларын жууып, ⁷ былай деп айтсын: „Бул адамның қанын төккен бизлердиң қолларымыз емес, буны кимниң қылғанын да көрмедик. ⁸ Ох, Жаратқан Ийе! Өзин Мысырдан азат еткен халқың израиллыларды кешире гөр. Халқың Израилды айыпсыз төгилген қанға жуўапкер қылма“. Соннан кейин, олар төгилген қанның жуўапкершилинген азат болады. ⁹ Сонда Жаратқан Ийеге макул болған исти қылған боласыз, айыпсыз қанды төгиу гүнасынан өзлеринизди тазалайсыз.

Тутқынға түскен қызға үйленіу хаққында

¹⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе саўашта душпанларыңызды сизлерге тәслим қылғанда хәм сизлер оларды тутқын қылғаныңызда, ¹¹ олардың арасынан сулыу бир қызды көрип, унатып қалсаңыз, онда оған үйленіуиңизге болады. ¹² Сол қызды үйиңизге әкелиң. Қыз шашын қырып, тырнақларын алып тасласын. ¹³ Ол үстиндеги тутқынлық кийимин алмастырсын хәм бир ай даўамында әке-шешесин жоқлап, үйиңизде жасасын. Кейин жигит қызға жақынлап, оған күйеу, қыз оның хаялы болады. ¹⁴ Егер кейинрек қыз жигитке унамай қалса, оны азат қылып жиберсин. Сол қызды хаял болыуға мәжбүрлегени ушын, оны пулға сатпасын хәм оған қул сыпатында қатнас жасамасын.

Туңғыш улдың мийраслық хуқықы

¹⁵ Егер бир адамның еки хаялы болса, ол биреуін сүйип, екіншисин жақсы көрмесе, екеуи де оған бир улдан тууып берсе, туңғыш улы жақсы көрмейтуғын хаялының баласы болса, ¹⁶ онда ол адам мал-мүлкин улларына мийрас етип бөлистирген күни жақсы көрген хаялының баласын үстин қойып, оған туңғышлық хуқықын бермесин. ¹⁷ Жақсы көрмейтуғын хаялының баласын туңғыш ул деп тән алсын хәм оған барлық мал-мүлकिनен еки есе етип мийрас берсин. Өйткени сол ул

әкесиниң беліндеги куўаттың биринши мийўеси болады. Туңғышлық хуқық оған тийисли.

Бойсынбайтуғын ул

¹⁸ Егер де бир адамның тентек, қайсар, ата-анасына бойсынбайтуғын, оны қанша жазаласа да, тыңламайтуғын бир улы болса, ¹⁹ онда ата-анасы оны услап, қала дәрўазасында мәселе шешетуғын қала ақсақалларының алдына алып келсин. ²⁰ Баланың ата-анасы оларға былай деп айтсын: „Улымыз тентек хәм бойсынбайды. Бизлердиң сөзлеримизге қулақ салмайды. Ол ашкөз хәм мәскүнем“. ²¹ Соннан кейин, қаланың барлық адамлары сол баланы тас боран қылып өлтирсин. Солай етип, араңыздағы жаўызлықты жоқ қылыңлар. Пүткил Израил халқы бул хәкқында еситип, коркатуғын болады.

Хәр түрли нызамлар

²² Егер бир адам өлим жазасына тартылатуғын гүна ислесе, сизлер оны өлтирип, ағашқа асып қойсаңыз, ²³ өли денени түн бойы ағашта асыўлы қалдырмаң. Оны сол күни жерлеңдер. Өйткени ағашқа асылған адам Қудай тәрөпинен нәлетленгендур. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елди хәрәмламанлар».

Жигирма екінши бап

22 ¹ «Егер де бир израиллы туўысқаныңыздың адасқан сыйырын ямаса қойын көрсеңиз, өзиңизди көрмегенге салманлар. Оны өз ийесине апарып бериндер. ² Егер де малдың ийеси сеннен узакта болса ямаса кимнің малы екенин билмесең, оны өзиңнің үйиңе алып бар. Малдың ийеси малын ізлеп келген ўақытта, оған қайтарып бересен. ³ Туўысқаныңның ешегин, кийимин ямаса басқа да жойтқан нәрселерин таўып алғаныңызда да анық солай ислеңдер. Өзиңизди көрмегенге салманлар.

⁴ Және де, израиллы бир туўысқаныңыздың ешеги ямаса сыйыры жолда қулап жатырғанын көрип қалсаңыз, оны көрмегенге салманлар. Оларды аяққа турғызыў ушын туўысқаныңызға жәрдем бериндер.

⁵ Хаяллар еркектің кийимин, еркеклер хаял адамның кийимин киймесин. Қудайыңыз Жаратқан Ийе бундай қылғанлардан жеркенеңди.

⁶ Жол-жөнекей теректе ямаса жерде бир қустың уясына дус келип қалсаңыз, қус мәйек басып атырған ямаса палапанлары менен отырған болса, қусты палапанлары менен бирге қосып алмаңлар. ⁷ Өзиңизге тек ғана палапанларын алыўыңызға болады, бірақ анасын босатып жибериндер. Сонда сизлерге жақсылық келип, өмириңиз узак болады.

⁸ Таза үй салғаныңызда, төбесин жийеклеп, қоршаў ислеп шығыңлар. Сонда үйиңиздің төбесинен биреў жерге қулап, өлип қалса, шаңарағыңыз буған жуўапкер болмайды.

⁹ Жүзимзарыңызға жүзимнен басқа егин екпеңдер. Болмаса, еккен туқымыңыз да, жүзимзарыңыз да харам болып, өзлериңиз қоллана алмайсыз.

¹⁰ Жерди сүриў ушын ешек пенен өгизди бир гүндеге қоспаң.

¹¹ Жүн хәм зығырдан араластырылып тоқылған кийим киймең.

¹² Кийимиңиздин етеклериниң төрт мүйешине шашақ ислетип, тиктирип қойыңлар.

Неке ҳадаллығына байланыслы қағыйдалар

¹³ Егер биреў үйленип, қыз бенен жатқаннан кейин, оны унатпай қалса ¹⁴ хәм оны айыпплап: „Бул қызға үйлендим, бірақ оның менен жатқанымда, ол қыз болмай шықты“, – деп жаман атлы қылса, ¹⁵ қыздың ата-анасы қызының пәклигин дәлиллейтуғын төсектеги қызлық белгини алып, ақсақалларға көрсетиў ушын қала

дәрұзасына алып барсын. ¹⁶ Қыздың әкеси ақсақалларға былай десин: „Қызымды мына жигитке узатқан едим. Ал кейин ол қызымды унатпай қалыпты. ¹⁷ Енди болса, қызыңыз қыз болып шықпады, деп жалған айыплап атыр. Бирақ мынау қызымның пәклигин дәлиллейтуғын қызлық белгиси!“ Кейин қыздың ата-анасы қызының қызлық белгиси бар төсекте ақсақаллардың көз алдында жайып, көрсетсин. ¹⁸ Қала ақсақаллары үйленген жигитті әкелдирип, сабалап жазаласын. ¹⁹ Және де, ақсақаллар сол жигитке айыбы ушын жүз шекел гүмис төлетсин. Жигит израиллы пәк бир қызды жаман атлы қылғаны ушын, гүмисти қыздың әкесине берсин. Қыз сол жигиттің хаялы болып қалсын хәм жигит өмири даұамында қыз бенен ажырасыу хуқықына ийе емес.

²⁰ Ал егер де сол адамның айтқанлары дурыс болып, қыздың пәклигинің дәлили болмаса, ²¹ қызды әкесинің үйинің есигине алып барсын. Қала халқы сол қызды тас боран қылып өлтирсин. Өйткени ол әкесинің үйинде жасаған ұақтында бузықлық қылып, Израилда жеркенишли ис қылды. Солай етип, араңыздағы жаұызлықты жоқ қылыңлар.

²² Егер де бир адам баска биреудің хаялы менен жатқан жеринен усланса, онда еркек те, хаял да өлтирилсин. Усылай етип, Израилдан жаұызлықты жоқ қылыңлар.

²³ Егер бир адам қалада баска биреу менен атастырылып қойылған бир қызды ушыратып қалып, оның менен жатса, ²⁴ екеуи де қала дәрұзасының қасына алып барылсын хәм тас боран қылып өлтирилсин. Себеби қыз қаланың ишинде болса да жәрдем сорап, даұыслап бақырмады, ал еркек болса, баска биреудің болажақ хаялының абырайын төкти. Солай етип, араңыздағы жаұызлықты жоқ қылыңлар.

²⁵ Егер де бир адам атастырылып қойылған бир қызды далада ушыратып қалып, оны услап алып зорласа, онда тек сол зорлаған адам ғана өлтирилсин. ²⁶ Қызға хеш нәрсе қылмаңлар. Өйткени қыздың өлимге ылайық хеш қандай айыбы жоқ. Бул биймәлел биреуге хұжим қылып, оны өлтирген адамның исине уқсайды. ²⁷ Себеби ол адам атастырылған қызды ашық далада услап алған, ал қыз болса, жәрдем сорап, бақырған. Деген менен, қутқаратуғын хеш ким болмаған.

²⁸ Егер де бир адам атастырылмаған бир пәк қызды ушыратып, оны услап алса хәм оның менен жатқан жеринен усланса, ²⁹ қыз бенен жатқан адам қыздың әкесине елиу шекел гүмис берсин. Ол қызды зорлағаны ушын, оған үйленсин хәм өмири даұамында қыз бенен ажырасыу хуқықына ийе емес.

³⁰ Хеш ким әкесинің хаялына үйленбесин, усылай ислеп, әкесин шерменде қылмасын».

Жигирма үшінши бап

Жаратқан Ийенің жәмийетинің арасына кирмейтуғынлар

23 ¹ «Тукым бези езилген ямаса жынысый ағзасы кесилген адам Жаратқан Ийенің жәмийетине кирмейди.

² Некесиз тууылған бала Жаратқан Ийенің жәмийетине кирмейди, хәттеки, оның кейинги оныншы әуладына дейин Жаратқан Ийенің жәмийетине кире алмайды.

³ Аммон ямаса моаб халқынан болған адам Жаратқан Ийенің жәмийетине кирмейди. Хәттеки, олардың оныншы әуладына дейин Жаратқан Ийенің жәмийетине хасла кире алмайды. ⁴ Өйткени Мысырдан шығып киятырғаныңызда, олар жолда сизлерди нан хәм суу менен күтип алмады. Және де, Арам-Нахарайымдағы Петор қаласынан болған Беор улы Биламды сизлерди нәлетлеу ушын жалаған еди. ⁵ Деген менен, Қудайыңыз Жаратқан Ийе Биламға қулақ салыуды қәлемеди. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди сүйгени ушын, нәлетти жарылқауға айландырды. ⁶ Өмириңиз даұамында олардың тынышлығы хәм ийгилиги ушын хәрекет етпеңдер.

⁷ Эдомлылардан болса, жеркенбеңлер, олар сизлердің тууысканыңыздур. Мысырлылардан да жеркенбеңлер. Өйткени олардың жеринде сизлер келгинди болып жасаған едіңлер. ⁸ Олардан тууылған үшінши әулад Жаратқан Ийениң жәмийетине кире алады.

Орданы пәк тутыу

⁹ Душпанларыңыз бенен урысыу ушын орда қурғаныңызда, хәр қандай харамылықтан сақ болыңлар. ¹⁰ Егер араңызда бир адамның түнде урығы ағып, харам болса, ол ордадан шығып кетсин хәм сол жерде қалсын. ¹¹ Ол кешке қарай жууынып алсын, күн батқаннан кейин ордаға қайтыуына болады.

¹² Орданың сыртында дәретке шығатуғын жериңиз болсын. ¹³ Қурал-жарағыңыздың арасында жер қазыу ушын бир белше болсын. Дәретке шығарда, шуқыр қазып, кейин оны көмип таслаң. ¹⁴ Орданыңды пәк сақлаңлар, себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди кутқарып, душпанларыңызды сизлерге тәслим кылуу ушын, ордада сизлер менен бирге жүреди. Егер де Жаратқан Ийе араңызда қандай да әдепсиз ислерди көрсе, Ол сизлерден жүз бурады.

Хәр түрли қағыйдалар

¹⁵ Хожайынынан қашып, Израилдан пана излеп келген қулды хожайынына қайтарып берип жибермеңдер. ¹⁶ Ол сизлердің араңызда, өзи унатқан жерде, қәлеген қалалардың биринде жасасын. Оған жауызлық кылмаңлар.

¹⁷ Бутханаларда бузыклық пенен шуғылланатуғын израиллы хеш қандай хаял ямаса еркек болмасын. ¹⁸ Қудайыңыз Жаратқан Ийе бузыклық пенен шуғылланатуғын хаял хәм еркеклерден жеркенеди. Олардың ис хақысын Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Ибадатханасына үде бойынша берилетуғын сый етип алып келмеңдер.

¹⁹ Израиллы тууысканыңызға пулды, нанды ямаса басқа да затларыңызды қарызға бергениңизде, оннан үстеме талап қылмаңлар. ²⁰ Басқа жат жерли адамнан үстеме алыуыңызға болады, бирак израиллы тууысканыңыздан алмаңлар. Сонда сизлер мүлик етип алыу ушын баратырған елде, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің қол ұрған хәр бир исиңизге берекет береди.

²¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қандай да бир үде берсеңиз, оны кешиктирмей орыңлаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерден үдеңизди орыңлауыңызды талап қылады. Егер үдеңизди орыңламасаңыз, өзлериңизге гүна арттырып аласыз. ²² Егер үде бермеген болсаңыз, гүналы болмайсыз. ²³ Ал аузыңыздан шыққан үдеңизди сөзсиз орыңлаңлар. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийеге өз қәлеуиңиз бенен үде бердиңиз.

²⁴ Тууысканыңыздың жүзимзарлығына киргениңизде, жүзимнен тойғаныңызша жеуиңизге болады, бирақ оннан ыдысыңызға терип алмаңлар. ²⁵ Тууысканыңыздың егислигине киргениңизде, қолыңыз бенен масағын үзип алыуыңызға болады, бирақ оның егинлерин орып алмаңлар».

Жигирма төртинши бап

24 ¹ «Егер де бир адам үйленип, кейин ала хаялынан шерменделик бир нәрсе тауып, оны унатпай қалса, хаялына талақ хат жазып берип, оны үйинен шығарып жиберуи мүмкин. ² Хаял күйеуиңиң үйинен кеткеннен кейин, басқа биреуге турмысқа шыкса, ³ екінши күйеуи де оны унатпай қалып, ол да оған талақ хат жазып берип, үйинен шығарып жиберсе ямаса сол екінши күйеуи өлип қалса, ⁴ ажырасқан биринши күйеуи хаялға қайтадан үйленуине болмайды. Себеби хаял харамланған. Егер үйленсе, буннан Жаратқан Ийе жеркенеди. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елди гүнаға батырмаңлар.

⁵ Жақында үйленген адам урысқа бармасын, оған хәр түрлі ұазыйпалар берилмесин. Ол бир жыл даўамында үйинде болып, ҳаялын бахытлы қылысын.

⁶ Ҳеш ким кепиллик сыпатында дигирманды ямаса дигирманның үстиндеги тасты да алмасын. Бундай ис қылыу адамның жанын кепилликке алған менен барабар болады.

⁷ Егер биреудің израиллы туўысқанларынан бирин урлап, оған қул сыпатында карап, зулымлық қылғаны ямаса оны қул қылып сатып жибергени мәлим болса, онда бундай уры адам өлтирилсин. Солай етип, араңыздағы жауызлықты жоқ қылыңлар.

⁸ Жаман тери кеселлиги мәселесинде, лебийли руўханийлердин сизлерге үйрететуғынларының хәммесин муқыятлы түрде орылаңлар. Мениң лебийлилерге берген буйрықларыма әмел қылыңлар. ⁹ Сизлер Мысырдан шыққаннан кейин, жолда Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Мәриямға не қылғанын есиңизде сақлаңлар.

¹⁰ Израиллы туўысқаныңыздын биреуине бир нәрсени қарызға бергениңизде, кепилликке зат алыу ушын, оның үйине кирмеңлер. ¹¹ Сыртта күтип турыңлар. Ол адам кепилликке беретуғын затын өзи сыртқа алып шықсын. ¹² Егер ол кәмбағал адам болса, оның кепилликке берген кийимин түн бойы өзинде қалдырмаңлар. ¹³ Оннан алған кийимди қуяш батар ұақытта қайтарып бериңлер. Ол өз кийимин кийип уйықласын хәм сизге ақ пәтия берсин. Усылай ислеп, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында дурыс ис қылған боласыз.

¹⁴ Кәмбағал хәм мүтәжликте жасап атырған жалланба жұмысшының ис хақысын услап қалмаңлар. Ол израиллы болсын, қалаңыздың биринде жасап атырған келгинди адам болсын, ондай қылмаңлар. ¹⁵ Оның ис хақысын хәр күни қуяш батпастан алдын бериңлер. Себеби ол кәмбағал болғаны ушын, тиришилиги усудан ибарат. Болмаса, ол адам сизлерге қарсы Жаратқан Ийеге налыды хәм өзинизге гүна арттырып аласыз.

¹⁶ Әкелер балаларының гүнасы ушын, балалар әкелериниң гүнасы ушын өлтирилмесин. Хәр бир адам өз гүнасы ушын өлим жазасын алсын.

¹⁷ Келгинди адамлардың хәм жетимлердиң хуқықын аяқ асты қылмаңлар. Жесир хаялдың кийимин кепилликке алмаңлар. ¹⁸ Мысырда қул болғаныңызды хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерди сол жерден азат еткенин есиңизде сақлаңлар. Соны ушын да, мен сизлерге усы буйрықты берип атырман.

¹⁹ Атызыңыздағы егинди орғаныңызда, орылған бир бауды умытып қалдырған болсаңыз, оны алыу ушын кейниңизге қайтпаңлар. Оны келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге қалдырыңлар. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердиң қол урған хәр бир исиңизге берекет береді. ²⁰ Зәйтүн ағашларыңыздың мийуелерин қағып алғаныңыздан кейин, шақаларда қалып қойғанларды және терип алыу ушын бармаңлар. Оларды келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге қалдырыңлар. ²¹ Және де, жүзимзариңыздың мийуелерин тергениңизде де, шақаларында қалып кеткен жүзимлерди қайтадан терип алмаңлар. Буларды келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге қалдырыңлар. ²² Мысырда қул болғаныңызды есиңизде сақлаңлар. Соның ушын да, мен сизлерге усы буйрықты берип атырман».

Жигирма бесинши бап

25 ¹ «Еки адамның арасында жәнжел шықса, олар қазылардың алдына барсын. Қазылар сол еки адамның арасындағы дауды карап шықсын хәм айыпсызды ақлап, ал айыплы адамды жазаға тартсын. ² Егер де айыплы адам сабауға ылайықлы болса, қазы оны жерге жатқарсын хәм өзиниң көз алдында айыбына жараса сабатсын. ³ Айыплы адам қыртқан артық сабалмасын. Егер қыртқан асып кетсе, онда туўысқаныңыз сизлердиң көз алдыңызда хорланып қалады.

⁴ Түйек айдап атырған өгиздиң аузын бууып тасламаңлар.

⁵Егер бирге жасап атырған ағалы-инилилердің бири перзентсиз қайтыс болса, мархұмның хаялы жат адамға турмысқа шықпасын. Мархұмның тууысканы жесир қалған хаялға үйленсин хәм өзиниң қәйинлик ямаса қайнағалық ұазыйпасын орынласын. ⁶Сол хаял тууған туңғыш ул мархұмның атын дауам етсин. Солай етип, мархұмның аты Израил халқынан өшип кетпейди. ⁷Бирақ сол адам мархұм ағасының ямаса инисиниң жесир қалған хаялына үйлениўден бас тартса, жесир хаял қала дәрўазасына барып, ақсақалларға былай деп айтсын: „Мархұм күйеўиниң тууысканы оның атын Израил халқының арасында дауам еттириўди қәлемей, өз ұазыйпасын орынлаўдан бас тартып атыр“. ⁸Сонда қаланың ақсақаллары сол адамды шақырып алып, оның менен сөйлессин. Егер ол адам: „Оған үйлениўди қәлемеймен“, – деп турып алса, ⁹жесир хаял мархұм күйеўиниң тууысканының қасына келсин. Хаял қала ақсақалларының көз алдында оның бир аяқ кийимин шешип алып, жүзине түкирип: „Тууысканының әўладың тиклеўди қәлемеген адамға усындай исленеди“, – деп айтсын. ¹⁰Усыдан кейин, сол адамның әўлады Израилда „Аяқ кийими шешилген“, деп аталатуғын болады.

Басқа нызамлар

¹¹Еки адам бир-бири менен төбелесип атырғанда, биреўиниң хаялы келип, урып атырған адамнан күйеўин айырып алыў ушын, сол адамның жынысый ағзасынан усласа, ¹²онда хаялдың қолын шаўып таслаңлар. Оны аяп отырмаңлар.

¹³Дорбанызда биреўи аўыр, екиншиси жеңил еки түрли тәрези таслар болмасын. ¹⁴Үйиңизде биреўи үлкен, екиншиси кишкене сыйымлық өлшейтуғын ыдыслар болмасын. ¹⁵Тәрези тасларыңыз да, сыйымлық өлшейтуғын ыдысларыңыз да хадал хәм дурыс болсын. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берип атырған жеринде өмириңиз узақ болады. ¹⁶Қудайыңыз Жаратқан Ийе сондай нахақлық қылатуғынлардан жеркенеди.

¹⁷Сизлер Мысырдан шыққаннан кейин амалек халқының сизлерге не ислегенин умытпаңлар. ¹⁸Сизлер жолдан шаршап, хәлсизленип қалғаныңызда, олар Қудайдан қорқпай сизлерге хұжим қылып, артыңызда қалған барлық хәлсирегенлерди өлтирген еди. ¹⁹Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде этирапыңыздағы барлық душпанларыңызды жеңип, тынышлыққа ерискениңизде, амалек халқын жоқ қылып, олардың атын жер жүзинен өширип таслаңлар. Буны умытпаңлар!»

Жигирма алтыншы бап

Биринши зүрәт хәм үсир ажыратыў

26¹«Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елге кирип, ол жерди ийелеп, жайласып алғаныңызда, ²сол елдин жерлеринен жыйнап алатуғын барлық зүрәтлериңиздиң биринши өнимлеринен алып, себетке салыңлар. Кейин оларды Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыў ушын таңлайтуғын жерине алып барыңлар. ³Сол уақытта хызмет етип атырған руўханийдин алдына барып, оған былай деп айтыңлар: „Жаратқан Ийениң бизлерге бермен деп, ата-бабаларымызға ант ишкен елине келдим. Бүгин мен усыны Қудайың Жаратқан Ийениң алдында мойындайман“. ⁴Руўханий қолыңыздан себетти алып, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң қурбанлық орнының алдына қойсын. ⁵Соннан кейин, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында былай деп айтыңлар: „Ата-бабам көшпели арамылы еди. Ол азғантай адамы менен Мысырға барып, сол жерде келгинди болып жасай баслады. Бирақ ол уллы, күшли хәм сансыз халыққа айланды. ⁶Мысырлылар бизлерге жаман қатнаста болып, зулымлық етти хәм аўыр жумыс ислеўге мәжбүрledi. ⁷Сонда бизлер ата-бабаларымыздың Қудайы Жаратқан

Ийеге жалбарынып, дад салдық. Жаратқан Ийе дадымызды еситти хәм бизлердин азап шегип атырғанымызды, ислеп атырған аўыр мийнетимизди, мысырлылардын бизлерге ислеп атырған езиўшилигин көрди. ⁸ Соннан кейин, Ол күш-қудирети, уллы хәм қорқынышлы ислери хәм кәраматлы белгилери менен бизлерди Мысырдан алып шықты. ⁹ Ол бизлерди усы жерге алып келди, сүт хәм пал ағып турған усы елди бизлерге берди. ¹⁰ Енди, ох, Жаратқан Ийе, бизлерге берген жериңнің биринши зүрәтин Саған алып келдик“.

Кейин себетти Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдына қойып, Оған сыйыныңлар. ¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге хәм шаңарақларыңызға берген барлық ийгиликли затлары ушын куўанып, шадланыңлар. Лебийлилер хәм араңызда жасап атырған келгиндилер де сизлер менен бирге байрамласын.

¹² Сизлер үшінши жылы, үсир беретүғын жылы, барлық зүрәтинизден оннан бир бөлегин айырып қойыңлар. Сол оннан бириңизди лебийлилерге, келгиндилерге, жетим-жесирлерге бериндер. Солай етип, олар да қалаларыңызда ишип-жеп тойсын. ¹³ Соннан кейин, Қудайыңыз Жаратқан Ийеге былай деп айтыңлар: „Үйимнен мухаддес үсирлерди толығы менен шығарып, Өзиң буйырғанындай, буларды лебийлилерге, келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге бердим. Сениң хеш бир буйрықларыңды бузбадым, олардың хеш бирин де умытпадым. ¹⁴ Аза тутқан ўақтымда, мухаддес үсирден жемедим, харам болған ўақтымда да, оларға тиймедим хәм өлилердиң әрўақларына усынбадым. Қудайым Жаратқан Ийе, Сениң сөзине кулак салдым хәм маған буйырғанларыңның хәммесин орынладым. ¹⁵ Енди аспандағы мухаддес мәканыңнан бизлерге нәзеринди түсир! Ата-бабаларымызға ишкен антың бойынша бизлерге берген сүт хәм пал ағып турған елге хәм Израил халқына берекет бер“.

Қудайдың халқы

¹⁶ Бүгин Қудайыңыз Жаратқан Ийе усы қағыйдаларға хәм нызамларға әмел қылыўыңызды буйырып атыр. Буларды пүткил жүрегиниз хәм пүткил жаныңыз бенен муқиятлы түрде орынлаңлар. ¹⁷ Бүгин сизлер: „Жаратқан Ийе бизлердин Қудайымыз, Оның жолларынан жүремиз, Оның қағыйдаларына, буйрықларына хәм нызамларына әмел қыламыз, Оған бойсынамыз“, – деп ашық тән алдыңыз. ¹⁸ Бүгин Жаратқан Ийе сизлерге берген ўәдеси бойынша сизлерди Өз халқы, Өз ғезийнеси екенин жәриялайды. Оның барлық буйрықларына әмел қылыңлар. ¹⁹ Ол сизлерди Өзи жаратқан барлық халықлардан жоқары қылады. Сизлер алғыс-мақтаўға хәм хүрметке ерисесиз. Оның берген ўәдеси бойынша, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мухаддес халқы боласыз».

Жигирма жетинши бап

Эбал таўындағы қурбанлық орын

27 ¹ Муўса менен Израилдың ақсақаллары халыққа былай деп буйырды: «Бүгин мен сизлерге берген буйрықларға әмел қылыңлар. ² Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге берип атырған елге кириў ушын Иордан дәрьясынан кесип өткениңизден кейин, үлкен тасларды орналастырып, оларды хәклеп шығыңлар. ³ Ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийениң сизлерге берген ўәдеси бойынша, Ол сизлерге беретүғын сүт хәм пал ағып турған елге киргениңизде, бул нызамдағы барлық сөзлерди сол тасларға жазыңлар. ⁴ Иордан дәрьясынан кесип өткеннен кейин, бүгин сизлерге буйырғанымдай, тасларды Эбал таўына орнатып, оларды хәклеп шығыңлар. ⁵ Ол жерде Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арнап басқа таслардан бир қурбанлық орын курыңлар. Қурбанлық орын соғылатуғын тасларға темир әсбап тийгизбеңлер. ⁶ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сол қурбанлық орнын жонылмаған

тастардан қурындар. Қурбанлық орынның үстінде Қудайыңыз Жаратқан Ийеге жандырылатуғын қурбанлықтар усыныңлар. ⁷ Татыулық қурбанлықтарын да сол жерде шалып, жеңлер хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында шадланыңлар. ⁸ Сол орнатылған тастарға нызамның барлық сөзлерин түсиникли етип жазып шығыңлар».

⁹ Соннан кейин, Муұса менен лебийли руұханийлер пүткил израиллыларға: «Хәй, Израил, үнсизлик сақлап, кулақ салыңлар! Бүгин Қудайыңыз Жаратқан Ийениң халқы болдыңыз. ¹⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге кулақ салыңлар, бүгин мен сизлерге берип атырған Оның буйрықларына хәм қағыйдаларына әмел қылыңлар», – деди.

Бойсынбаушылық себепли келетуғын нәлетлер

¹¹ Сол күни Муұса халыққа былай деп буйырды: ¹² «Иордан дәрьясынан өткениңизден кейин, халыққа айтылатуғын жарылқауды тастыйыклау ушын, Геризим тауында мына урыұлар турсын: Шимон, Лебий, Яхуда, Иссахар, Юсуп хәм Бениамин. ¹³ Ал айтылатуғын нәлетлерди тастыйыклау ушын, мына урыұлар Эбал тауында турсын: Рубен, Гад, Ашер, Зебулон, Дан хәм Нафталий. ¹⁴ Лебийлилер пүткил Израил халқына бәлент дауыс пенен былай деп айтсын:

¹⁵ „Жаратқан Ийеге жеркенишли болған қолдан соғылған ойма ямаса куйма бут ислеп, оны жасырын түрде орнатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁶ „Ата-анасына хұрметсизлик қылған нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁷ „Өз қонсысының жер шегарасын жылыстырған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁸ „Соқыр адамды жолдан адастырған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁹ „Келгинди хәм жетим-жесирлер хұким етилгенде, олардың хуқықын аяқ асты қылған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁰ „Әкесин шерменде қылып, оның хаялы менен жатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²¹ „Қандай да бир хайуан менен жынысый қатнас ислеген адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²² „Анасынан ямаса әкесинен тууылған әжапасы яки қарындасы менен жатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²³ „Қәйин енеси менен жатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁴ „Биреўди жасырын түрде өлтирген адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁵ „Айыпсыз биреўди өлтириу ушын, пара алған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁶ „Усы нызамға әмел қылмай, буларды орынламаған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын».

Жигирма сегизинши бап

Жарылқаулар

28 ¹ «Егер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сөзине кулақ салып, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Оның барлық буйрықтарын муқыятлы түрде орынласаңыз, Ол сизлерди жер жүзиндеги пүткил халықтардан жоқары қылады. ² Қудайыңыз

Жаратқан Ийениң сөзин тыңласаңыз, үстиңизге мына берекетлер жаўады хәм берекетли боласыз:

³ Қалада да, атызда да берекетли боласыз.

⁴ Үбирли-шүбирли болып жарылқанасыз. Жериңиздиң зүрәти мол болады, малларыңыздың төллери – пада хәм сүриўлериниңдиң бузаўлары менен қозылары көп болады.

⁵ Дән себетлериңиз хәм қамыр табақларыңыз берекетли болады.

⁶ Үйде де, дүзде де хәр бир исиңиз берекетли болады.

⁷ Жаратқан Ийе сизлерге хұжим қылған душпанларыңызды жеңилиске ушыратады. Олар сизлерге бир тәрәптен хұжим етсе, сизлерден тумлы-тусқа қашып кетеди.

⁸ Жаратқан Ийениң буйрығы менен ғәллекхананың толы болады. Қол урған хәр бир исиңизди Жаратқан Ийе берекетлейди. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге берип атырған елде сизлерди жарылқайды.

⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларына әмел қылып, Оның жоллары менен жүрсениз, Жаратқан Ийе сизлерге ант ишкениңдей, сизлерди Өзиниң мухаддес халқы қылады. ¹⁰ Жер жүзиндеги барлық халықлар сизлердиң Жаратқан Ийеге тийисли екениңизди көрип, сизлерден қорқатуғын болады. ¹¹ Жаратқан Ийе сизлерге беремен деп, ата-бабаларыңызға ант ишкен елде молшылықта жасаўыңызды тәмийинлейди. Үбирли-шүбирли боласыз, малларыңыздың төллери көбейеди хәм жериңиздиң зүрәти мол болады. ¹² Жаратқан Ийе елиңизге өз уақтында жаўын жаўдырыў ушын аспандағы бай ғәзийнесин ашады хәм қол урған хәр бир исиңизге берекет береді. Көп халықларға қарыз бересиз, өзлериңиз болса, қарыз алмайтуғын боласыз. ¹³ Бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларын тынлап, оларды муқиятлы түрде орынласаңыз, Ол сизлерди қуйрық емес, ал бас қылады. Сизлер төменде емес, ал жоқарыда боласыз. ¹⁴ Бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықлардан онға да, солға да шығып кетпеңлер, басқа қудайларға ерип, оларға табынбаңлар.

Нәлетлер

¹⁵ Бирақ, егер де Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сөзине қулақ салмай, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Оның барлық буйрықларын хәм қағыйдаларын муқиятлы түрде орынлаамасаңыз, мына нәлетлер басыңызға түседі:

¹⁶ Қалада да, атызда да нәлетли боласыз.

¹⁷ Дән себетлериңиз хәм қамыр табақларыңыз нәлетли болады.

¹⁸ Ул-қызға зар болып, жериңиз зүрәтсиз, сыйырларыңыз хәм сүриўлериңиз көбеймей, нәлетий боласыз.

¹⁹ Үйде де, дүзде де хәр бир исиңиз нәлетий болады.

²⁰ Жаратқан Ийеден жүз бурып, жаўызлық ислегениңиз ушын, қол урған хәр бир исиңизде Ол сизлерди нәлетке хәм бәле-қадаға дуўшар қылады. Исиңиз оңынан келмейди. Ақырында, тез арада үстиңизге апат жаўып, пүткиллей жоқ боласыз.

²¹ Сизлер мүлик етиў ушын баратырған елиңизге Жаратқан Ийе оба кеселлигин жиберип, сизлерди жоқ қылады. ²² Ол сизлерди өкпе кеселлигине, ысытпа хәм қалтыратпаға дуўшар қылады. Соның менен бирге, жаздың саратан ыссысын хәм қурғақшылық жиберип, егинлериңизди қуўратып таслайды хәм кеселлендиреди. Сизлер өлип кеткениңизше, усы апатлар изиңизден қалмайды. ²³ Төбениздеги аспан қола сыяқлы, аяғыңыздың астындағы жер темир сыяқлы болып қалады. ²⁴ Сизлер жоқ болып кетпегениңизше, Жаратқан Ийе аспаннан жаўынның орнына елиңизге шаң-тозаң жаўдырады.

²⁵ Жаратқан Ийе сизлерди душпанларыңызға тәслим етеди. Сизлер оларға бир тәрәптен хұжим етсеңиз, олардан тумлы-тусқа қашып кетесиз. Жер жүзиндеги барлық патшалықлар сизлердиң аянышлы аўхалыңызды көрип, хүрейлери ушып

кетеди. ²⁶Өликлериниз барлык кусларга хэм жабайы хайуанларга жем болады, оларды кууып жиберетуғын хеш ким болмайды. ²⁷Жаратқан Ийе мысырлыларга жиберген дауасы жоқ шыйқанлар, котыр жаралар хэм қышымаларга сизлерди дуушар етеди. ²⁸Соның менен бирге, Ол сизлерди жинлилик, соқырлық, естен айырылуы бәлелери менен жазалайды. ²⁹Соқыр адам түнде сыйпаланып жүргениндей, сизлер күндизги уақыт сыйпаланып жүресиз. Ислеген хәр бир исиңизде табыссыз боласыз, үзликсиз езилип, тоналасыз хэм сизлерди кутқаратуғын хеш ким болмайды.

³⁰Бир қыз бенен некеден өтесиз, бирақ оны басқа биреу зорлайды. Үй саласыз, бирақ оның ишине кирип, жасай алмайсыз. Жүзим бағын отырғызасыз, бирақ жүзиминен жей алмайсыз. ³¹Малыңыз көз алдыңызда сойылады, бирақ гөшинен жей алмайсыз. Ешегиңизди сизлерден зорлап тартып алады хэм қайтарып бермейди. Қой-ешкилериниз душпанларыңызға бериледи. Сизлерди кутқаратуғын хеш ким болмайды. ³²Ул-қызларыңыз көз алдыңызда басқа халықларға қул етип бериледи. Қолыңыздан хеш нәрсе келмегенликтен, хәр күни олардың қайтып келиуін күтип, жолына көз тигип, көзлериниз талады. ³³Сизлер танымайтуғын бир халық келип, жериңиздин зүрәтин хэм барлык мийнетиниздин мийүесин жейди. Өмириңиз бойы жәбирленип, езилесиз. ³⁴Усыларды көзлериниз бенен көрип, ақыл-есинизден айырыласыз. ³⁵Жаратқан Ийе сизлерди басыңыздан аяғыңыздың ушына дейин дауасы жоқ жара хэм шыйқанлар менен қаплайды.

³⁶Жаратқан Ийе сизлерди хэм өзлеринизге тайынлаған патшаңызды өзлериниз де, ата-бабаларыңыз да танымайтуғын бир халыққа сүргинге айдагып жибереди. Ол жерде ағаштан хэм тастан исленген басқа қудайларға табынып, хызмет етесиз.

³⁷Жаратқан Ийе сизлерди сол басқа халықларға алып барғанда, олар басыңызға түстен апатты көрип, хүрейлери ушып кетеди. Олар сизлерди масқара қылады хэм үстинизден күледи.

³⁸Атызларыңызға көп туқым егесиз, бирақ аз зүрәт аласыз. Себеби зүрәтинизди шегиртке жеп кетеди. ³⁹Жүзим бағын отырғызып, тәрбиялайсыз, бирақ оның шарабын ишпейсиз, жүзимин термейсиз. Өйткени оларды курт жеп кетеди.

⁴⁰Елиңиздин хәмме жеринде зәйтүн бағы болса да, оның майын үстинизге жаға алмайсыз. Себеби зәйтүн ағашларының мийуелери төгилип қалады. ⁴¹Сизлер ул-қызлы боласыз, бирақ өзлеринизге буйырмайды, оларды сүргин қылып алып кетеди. ⁴²Барлык мийуе ағашларыңыздың мийуелерин хэм жериңиздин зүрәтин шегиртекелер жеп кетеди.

⁴³Сизлердин аранызда жасап атырған келгиндилердин жағдайы жоқарылап күшейеди, ал сизлер болса, төменлейсиз. ⁴⁴Олар сизлерге қарыз беретугын болады, ал сизлер болса, оларға қарыз бере алмайсыз. Олар бас, ал сизлер куйрық боласыз.

⁴⁵Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге кулак салмай, Оның берген буйрықларына хэм қағыйдаларына әмел қылмасаныз, усы нәлетлер басыңызға жауып, сизлерди жоқ қылмағанша, изинизден қалмай, жетип алады. ⁴⁶Бул нәлетлер сизлер хэм урпағыңыз ушын, Қудай берген жазаның мәңги белгиси болып қалады. ⁴⁷Себеби хәмме нәрсе молшылық уақытта, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге шадлы хэм кууанышлы түрде хызмет етпедиңиз. ⁴⁸Соның ушын, Жаратқан Ийе сизлерге жиберген душпанларға қуллық етесиз, аш, суўсыз хэм жалаңаш қалып, хәмме нәрсеге мүтәж боласыз. Жаратқан Ийе^е сизлерди жоқ етпегенше, мойныңызға темир мойынтырық салып қояды.

⁴⁹Жаратқан Ийе сизлерге қарсы узақтан, дүньяның басқа шетинен бир халықты төменге тасланып атырған бүркіттей етип жибереди. Сизлер олардың тилин түсінбейсиз. ⁵⁰Бул халық қорқыншылы болып, жасы үлкенлерге рехим, жасы кишилерге мийрим-шәпәэт көрсетпейди. ⁵¹Олар сизлерди жоқ қылмағанша, малларыңыздың төллерин хэм жериңиздин зүрәтин жейди. Сизлерге дән де, шарап

^е28:48 Жаратқан Ийе – ямаса «Душпанларыңыз».

та, зәйтүн майын да, сыйырларыңыздың бузауларын да, қойларыңыздың қозыларын да қалдырмайды. Сонда сизлер жоқ болып кетесіз. ⁵² Олар Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беріп атырған елдегі барлық қалаларды қамал қылады. Сизлер исенген бийік хәм беккем дийуаллар жер менен жексен болады.

⁵³ Душпаныңыз қамал қылып, қысқыға алғанда, сизлер өз перзентлериңизди, Қудайыңыз Жаратқан Ийе өзлериңизге берген ул-қызларыңызды жейсиз.

⁵⁴ Араңыздағы ең мүләйім, ең нәзик адам да тууысқанына, хаялына хәм аман қалған балаларына жаны ашымай, ⁵⁵ өзи жеп отырған баласының гөшин қызғанып, олардың хеш бири менен бөліспейди. Өйткени сизлерди душпаныңыз қамал қылып, қысқыға алғаны себепли қалаларыңызда хеш қандай аұқат қалмайды.

⁵⁶ Араңыздағы ең мүләйім, ең нәзик хаял, мүләйімлиги хәм нәзиклигинен аяғын жерге басыуды қәлемейтуғын хаял сүйикли күйеуине, өз ул-қызына жаны ашымай,

⁵⁷ аш болғанлықтан, тууған баласын хәм баласының жолдасын жасырынша жеп, олар менен бөліспейди. Себеби душпаныңыз сизлерди қамал қылып, қысқыға алғанлықтан, усындай қыйын аұхалда қалып қоясыз.

⁵⁸ Усы китапта жазылған нызамның барлық сөзлерин муқиятлы түрде орынламай, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң уллы хәм айбатлы атынан қорқпасаңыз, ⁵⁹ Ол сизлерди хәм урпағыңызды қорқынышлы, уллы хәм үзликсиз апатларға, және де, аұыр хәм дауасыз кеселликлерге дуушар қылады. ⁶⁰ Сизлерди қорқынышқа салған Мысырдағы барлық кеселликлерди сизлерге және жибереди хәм олардан хеш қашан шыпа таба алмайсыз. ⁶¹ Сизлер жоқ болып кетпегениңизше, Жаратқан Ийе усы Нызам китабында жазылмаған хәр түрли аұырыулар менен апатларды басыңызға дөндиреди. ⁶² Сизлер аспандағы жұлдызлар сыяклы көп едиңиз, бирак Қудайыңыз Жаратқан Ийеге кулак салмағаныңыз ушын, саныңыз азайып қалады. ⁶³ Жаратқан Ийе сизлерге жақсылық қылып, көбейткенинен қаншелли сүйсинген болса, сизлерди кулатып, жоқ еткенде де, соншелли сүйсинеди. Мүлик етип алыу ушын баратырған елден сизлерди сууырып, ылақтырып жибереди.

⁶⁴ Жаратқан Ийе сизлерди дүньяның арғы шетинен берги шетине дейин, барлық халықлардың арасына тарқатып жибереди. Ол жерде өзлериңиз де, ата-бабаларыңыз да танымаған ағаштан хәм тастан исленген басқа қудайларға табынасыз. ⁶⁵ Бирак сол халықлардың арасында тынышлығыңыз да, дем алатуғын бир жериңиз де болмайды. Ол жерде Жаратқан Ийе сизлерге титиреген жүреклер, үмитсизлик хәм үмитсиз көзлер береді. ⁶⁶ Өмириңиз қыл үстинде турғандай болып, күни-түни өлимнен қорқып жасайсыз. ⁶⁷ Түнде жүрегинизди бийлеп алған қорқыныш себепли „Қәнекей, азан болғанда ма еди!“ дейсиз, ал азаңда өз көзиңиз бенен көретуғын уақыялар себепли „Қәнекей, кеш болғанда ма еди!“ дейсиз. ⁶⁸ Жаратқан Ийе сизлерге Мысырға қайтып бармайсыз, деп айтқан болса да, Ол сизлерди кемелер менен Мысырға қайтадан жибереди. Ол жерде сизлер өзлериңизди душпанларыңызға кул хәм шоры қылып сатыуға хәрекет етесиз, бирак сизлерди сатып алатуғын қарыйдар болмайды».

Жигирма тоғызыншы бап

Моаб елиндеги дүзилген келисимнің шәртлери

29 ¹ Жаратқан Ийе израиллылар менен Хороб тауында дүзген келисимнен тысқары, Моабта израиллылар менен келисим дүзиуді Муусаға буйырды. Бул келисим төмендегиден ибарат:

² Мууса пүткил Израил халқын бир жерге жыйнап, оларға былай деди: «Жаратқан Ийениң Мысырда көз алдыңызда фараонға, оның хызметкери менен халқына не ислегенлерин көрдиңиз. ³ Оның жиберген уллы апатларын, белгилерин хәм құдиретли қәрамаатларын өз көзиңиз бенен көрдиңиз. ⁴ Деген менен, Жаратқан Ийе усы күнге дейин сизлерге түсинетуғын жүрек, көретуғын көз хәм еситетуғын кулак бермеді.

⁵ Ол сизлерди қырк жыл шөлде алып жүрди. Сонда сизлердің үст кийимиңиз де, аяқ кийимиңиз де тозбады. ⁶ Жегениңиз нан емес, ишкениңиз шарап ямаса басқа да өткір ишимлік емес еді. Булардың барлығын Оның Қудайыңыз Жаратқан Ийе екенін түсінйіңиз ушын қылды.

⁷ Усы жерге келгенимизде, Хешбон патшасы Сихон менен Башан патшасы Ог бизлерге қарсы урыс ашты. Бірақ оларды жеңиліске ушыраттық. ⁸ Олардың жерлерін ийелеп, Рубен, Гад урыуларына хәм Менашше урыуының ярымына мүлік етип бердик. ⁹ Енди хәр бир исиңизде табыслы болыуыңыз ушын, усы келисім шәртлерін муқиятлы түрде орынлаңлар.

^{10–11} Бүгін хәмменіз – урыу басшыларыңыз, ақсақалларыңыз, қадағалаушыларыңыз, пүткіл Израил еркеклері, балаларыңыз, хаялларыңыз хәм араңызда жасап атырған отыныңызды шабатуғын хәм сууыңызды тасыйтуғын келгіндилер Қудайыңыз Жаратқан Ийенің алдында турыпсыз. ¹² Бүгін Қудайыңыз Жаратқан Ийенің сизлер менен дүзетуғын келисімнің күшке минйі ушын, оны ант ишип тастыйықлау ушын усы жерде турыпсыз. ¹³ Солай етип, Ол ата-бабаларыңыз Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа ант ишип, сизлерге үде бергениңдей, бүгіннен баслап, Ол сизлерди Өз халқы етип белгилесін хәм сизлердің Қудайыңыз болсын. ^{14–15} Мине, Жаратқан Ийе ант пенен дүзетуғын келисімін усы жерде бизлер менен бирге Оның алдында турған тек ғана сизлер менен емес, ал еле дүньяға келмеген әуладларыңыз бенен де дүзип атыр.

¹⁶ Мысырда қалай жасағанымызды, басқа халықлардың жерлеринен қалай өтип келгенимизди өзлериңиз де билесіз. ¹⁷ Олардың ағаштан, тастан, гүмистен хәм алтыннан исленген жеркенишли бутларын көрдіңіз. ¹⁸ Абайлы болыңлар, сизлердің араңызда сол халықлардың қудайларына табынуу ушын, Қудайымыз Жаратқан Ийеден жүз буратуғын еркек ямаса хаял, тийре ямаса урыу болмасын. Араңызда бундай зәхәр хәм ашшы мийе беретуғын тамыр болмасын. ¹⁹ Араңызда хеш бир адам усы келисімдеги нәлетлерди еситип турып, кеулинде: „Өз қәлеуім бойынша жасасам да, бахытлы боламан“, – деп ойламасын. Бундай пикир хәмменіздің басыңызға апат алып келеди. ²⁰ Жаратқан Ийе бундай адамды кеширмейди. Жаратқан Ийенің ғәзеби хәм қызғанышы ол адамға қарсы лаулап жанады. Усы китапта жазылған барлық нәлетлер оның басына жауып, Жаратқан Ийе оның атын жер жүзинен өширип таслайды. ²¹ Усы Нызам китабында жазылған келисімдеги барлық нәлетлер бойынша, Жаратқан Ийе оны Израил урыуларының арасынан жазалау ушын айырып алады.

²² Келешек әуладлар, балаларыңыз хәм узақ елден келген жат жерли адамлар Жаратқан Ийенің усы елге жиберген апатларын хәм кеселликлерди көреді. ²³ Пүткіл елди отлы күкирт хәм дуз күйдирип таслайды. Жерге хеш нәрсе егип те болмайды, хеш нәрсе өсип те шықпайды, хеш қандай шөп те көгермейди. Елиңіз Жаратқан Ийенің лаулаған ғәзбенин жер менен жексен болған Содом, Гомора, Адма хәм Себойым сыяқлы болып қалады. ²⁴ Пүткіл халықлар: „Жаратқан Ийе бул елге не ушын бундай қылды? Бундай ғәзептің төгилиуінің себеби неде екен?“ – дейди.

²⁵ Сонда оларға мынадай жууап болады: „Бул халық ата-бабаларының Қудайы Жаратқан Ийенің келисімнен бас тартты. Жаратқан Ийе оларды Мысырдан алып шыққанда, олар менен усы келисімди дүзген еді. ²⁶ Олар өзлери таньмаған, Жаратқан Ийе өзлерине үлес қылып бермеген басқа қудайларға хызмет етип, табынып кетти. ²⁷ Сол себепли Жаратқан Ийенің ғәзеби қайнап, усы китапта жазылған барлық нәлетлерди усы елге жаудырды. ²⁸ Ол қатты ашыуланып, күшли ғәзеби менен оларды өз елинен сууырып алып, бүгін көрип турғаныңыздай, басқа елге ылақтырып жиберди. Олар бүгінге дейін сол елдерде жасап атыр“.

²⁹ Жасырын қылмыслар Қудайымыз Жаратқан Ийеге тийисли. Бирақ ашылған қылмысларды усы нызамның шәртлери бойынша жазалау мәңгиге бизлерге хәм урпақларымызға тапсырылған».

Отызыншы бап

Қайта тикленіудің хәм жарылқаудың шәртлери

30 ¹ «Мен сизлерге айтқан усы барлық жарылқаулар ямаса нәлетлер басыңызға түскенде, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди тарқатып жиберген халықлардың арасында усыларды есинизге түсиресиз. ² Сол уақытта бүгин сизлерге буйырғанымдай, сизлер хәм урпақларыңыз Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қайтып, пүткил жүреғиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен Оған қулақ салсаңыз, ³ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге рехим қылып, сүргин болған жериңизден қайтарып алып келеди. Сизлерди арасына тарқатып жиберген халықлардың ишинен қайтадан жыйнап алады. ⁴ Дүньяның басқа шетине сүргин болсаңыз да, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди жыйнап, қайтарып алып келеди. ⁵ Сизлерди ата-бабаларыңыздың мүлик етип алған елине алып келеди. Сол жерди мүлик етип алғаныңызда, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге жақсылық алып келеди хәм сизлерди ата-бабаларыңыздан да гөре көбейтеди. ⁶ Сизлердің хәм урпақларыңыздың жүреклерин өзгертеди. Сонда Оны пүткил жүреғиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен сүйіп, өмирге ийе боласыз. ⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийе барлық нәлетлерди сизлерди жек көріп, қуудалаған душпанларыңыздың үстине жаудырады. ⁸ Сизлер Жаратқан Ийениң сөзине және қулақ салып, бүгин мен сизлерге берип атырған буйрықлардың хәммесине әмел қыласыз. ⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди қол ұрған хәр бир исиңизде табыссы қылады. Сизлер үбирли-шүбирли боласыз, малларыңыз көбейеди хәм жерлериңиздин өними мол болады. Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңыздан қаншелли кеули толған болса, сизлерден де соншелли кеули толады хәм сизлерди табысқа еристиреди. ¹⁰ Бирақ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қулақ салың, усы Нызам кітабында жазылған Оның буйрықларына, қағыйдаларына әмел қылың хәм пүткил жүреғиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен Жаратқан Ийеге қайтың.

¹¹ Бүгин мен сизлерге берип атырған буйрық сизлер үшін қыйын емес ямаса сизлер жетип бара алмайтуғындай узақта емес. ¹² Сизлер: „Бизлер буйрықты тыңлап, оны орынлауымыз ушын, ким аспанға шығып, оны алып келеди?“ – деп айтатуғындай, ол аспанда емес. ¹³ Сизлер: „Бизлер буйрықты тыңлап, оны орынлауымыз ушын, ким теңиздің арғы жағына барып, оны алып келеди?“ – деп айтатуғындай, ол теңиздің арғы жағында да емес. ¹⁴ Керисинше, Қудайдың сөзи сизлерге жүдә жақын, орынлауыңыз ушын, ол сизлердің аузыңызда хәм жүреғиңизде.

¹⁵ Мине, бүгин мен сизлердің алдыңызға өмир менен ийгиликти, өлим менен жауызлықты қойып атырман. ¹⁶ Бүгин мен сизлерге Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйіуді, Оның жолы менен жүриуді, буйрықларына, қағыйдаларына хәм нызамларына әмел қылуыды буйыраман. Сонда сизлер аман жасайсыз, көбейесіз хәм мүлик етиуі ушын баратырған елде Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди жарылқайды.

¹⁷ Бирақ, егер де сизлер жүреғиңизди басқа жаққа бурып, буларға қулақ салмай, жолдан азғырылсаңыз хәм басқа қудайларға табынып, хызмет етсеңиз, ¹⁸ онда сизлерге сөзсиз жоқ болатуғыныңызды билдиремен. Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етип алатуғын елде көп жасамайсыз.

¹⁹ Бүгин мен сизлерге өмир ямаса өлимди, жарылқау ямаса нәлетти таңлау мүмкиншилигин бердим. Буган аспан менен жерди сизлерге қарсы гүуа етип қояман. Өмирди таңлаң, сонда сизлер де, балаларыңыз да жасайсыз. ²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйиң, Оның сөзине қулақ салып, Оған садық болың. Өйткени Ол сизлердің

өмириңиздур. Жаратқан Ийе ата-бабаларыңыз Ибрайым, Ысақ хәм Якыпка беремен, деп ант ишкен елде сизлердин өмириңиз узақ болады».

Отыз биринши бап

Ешуаның Муўсаның орнына тайынланыуы

(Санлар 27:15-23)

31¹ Муўса пүткил Израил халқына жоқарыдағы сөзлерди айтып болғаннан кейин,² былай деди: «Хәзир мен бир жүз жигирма жастаман. Буннан былай, мен сизлерге басшылық ете алмайман. Оннан қала берсе, Жаратқан Ийе маған: „Иордан дәрьясының арғы жағына өтпейсең“, – деп айтқан еди.³ Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң басшылығында Иорданның арғы жағына өтесиз. Ол сол жерде жасайтуғын халықларды жоқ қылады. Сизлер олардың еллерин мүлик етип, ийелеп аласыз. Жаратқан Ийениң сөзи бойынша Ешуа сизлерге басшылық қылады.⁴ Жаратқан Ийе амор халқының патшалары Сихон менен Огты өлтирип, олардың елин жоқ қылғанындай, усы халықларды да жоқ қылады.⁵ Жаратқан Ийе оларды сизлерге тәслим қылады. Оларға мен сизлерге буйырғанымдай исләңдер.⁶ Күшли хәм батыр болыңлар! Олардан қорқып, сескенип жүрмеңдер. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер менен бирге барады. Ол сизлерди тәрк етпейди хәм таслап кетпейди».

⁷ Соннан кейин, Муўса Ешуаны шақырып алып, пүткил израиллылардың алдында оған былай деди: «Күшли хәм батыр бол! Себеби сен Жаратқан Ийе ата-бабаларыңызға беремен деп ант ишкен елге бул халық пенен бирге барасаң хәм елди мүлик етип, оларға сен бересең.⁸ Жаратқан Ийениң Өзи сениң алдында жүрип, саған яр болады. Ол сени тәрк етпейди хәм таслап кетпейди. Қорқпа хәм жүрексиз болма».

Хәр жети жылда нызамның оқылыуы

⁹ Муўса усы нызамды жазып, Жаратқан Ийениң Келисим сандығын алып жүрген лебийли руўханийлерге хәм Израил халқының барлық аксақалларына берди.

¹⁰ Кейин Муўса оларға былай деп буйырды: «Хәр жетинши жылдың, қарызлар кешип жиберилетуғын жылдың ақырында, Қос байрамында усы нызамды оқыңлар.

¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлаған жеринде, Оның алдында жыйналған пүткил Израил халқына усы нызамды оқып бериңдер.¹² Барлық еркеклерди, хаялларды, балаларды хәм қалаларыңызда жасап атырған келгиндилерди жыйнаң. Солай етип, олардың хәр бири оны еситип, үйренип алсын хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқсын. Усы нызамның барлық сөзлерин муқыятлы түрде орынласын.¹³ Нызамды билмейтуғын урпақларыңыз да еситсин. Солай етип, сизлер мүлик ететуғын Иордан дәрьясының арғы жағындағы елде, олар өмири дауаымында Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқыуды үйренсин».

Жаратқан Ийениң Муўсаға берген ең соңғы буйрығы

¹⁴ Жаратқан Ийе Муўсаға: «Сениң өлимиң жақынлап қалды, Ешуаны шақыр хәм екеуиңиз де Ушырасыу шатырына келиң. Мен оған орынлайтуғын ұазыйпаларын тапсыраман», – деди. Муўса менен Ешуа Ушырасыу шатырына барып турды.

¹⁵ Кейин Жаратқан Ийе минара сыяқлы булт ишинде көринди. Булт шатырдың кирер аўзының үстинде турды.¹⁶ Жаратқан Ийе Муўсаға былай деди: «Жақында өлип, ата-бабаларыңа қосыласаң. Ал бул халық өзлери киретуғын елде Маған опасызлық қылады, сол елдиң қудайларына ерип, хызмет етип кетеди. Олар Меннен бас тартып, олар менен дүзген келисимимди бузады.¹⁷ Сонда Мен оларға ғәзепленип, таслап кетемен хәм олардан жүз бураман. Олар басқаларға аңсат олжа болып қалады. Басларына сансыз қайғылар хәм апатлар келген күни, олар: „Усы қайғылардың

басымызға түсіуі Қудайымыз бизлер менен бирге болмағаны ушын емес пе?« – дейди. ¹⁸ Басқа қудайларға ерип, қылған жауызлықтары ушын, сол күни Мен сөзсиз олардан жүзимди бураман.

¹⁹ Енди өзлериниз ушын мына жырды жазып алың, оны израиллыларға үйретің хәм олар ядлап алсын. Солай етип, бул жыр израиллыларға қарсы Мениң гүуалығым болсын. ²⁰ Мен ата-бабаларына ант ишкенимдей, оларды сүт хәм пал ағып турған елге алып киремен. Олар ишип-жеп тойынып, семиреди де, басқа қудайларға ереди хәм оларға хызмет етип кетеди. Олар Мени көзге илмей бас тартып, келисимимди бузады. ²¹ Ал басларына сансыз қайғы хәм апатлар түскенде, бул жыр оларға қарсы гүуалық болады. Себеби олардың әуладлары бул жырды умытпайтуғын болады. Мен беремен деп ант ишкен елге оларды алып келмесимнен алдын, олардың қандай нийетлери бар екенін билемен». ²² Сол күни Муўса усы жырды жазып алып, израиллыларға үйретти.

²³ Жаратқан Ийе Нун улы Ешуаға мынадай буйрық берди: «Күшли хәм батыр бол! Сен Израил халқын Мен оларға беремен деп ант ишкен елге алып барасан. Мен сенин менен бирге боламан».

²⁴ Муўса нызамның барлық сөзлерин ақырына дейин орама китапқа жазып болғаннан кейин, ²⁵ Жаратқан Ийениң Келисим сандығын алып жүрген лебийлилерге мына буйрықты берди: ²⁶ «Мына Нызам китабын алып, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Келисим сандығының жанына қойың. Бул ол жерде сизлерге қарсы гүуалық болып тұрсын. ²⁷ Себеби мен сизлердің қозғалаңшы хәм қайсар екенинизди жақсы билемен. Бүгин мен сизлердің араңызда тири болғанымынның өзінде Жаратқан Ийеге қарсы шығып атырсыз, ал өлгенимнен кейин, буннан да бетер боласыз. ²⁸ Енди урыуларыңыздың барлық ақсақалларын хәм қадағалаушыларын маған шақырып келиңдер. Оларға усы сөзлерди айтайын. Аспан хәм жер оларға қарсы гүуа болсын. ²⁹ Мениң өлимимнен соң, сизлердің азғырылуыға түсетуғыныңызды, сизлерге буйырған жолдан шығып кететуғыныңызды билемен. Ұақыттың өтиуі менен бахытсызлыққа дуўшар боласыз. Өйткени сизлер Жаратқан Ийениң нәзеринде жауыз болған ислерди ислеп, Оның ғәзебин келтиресиз».

Муўсаның жыры

³⁰ Соннан кейин, Муўса пүткіл Израил жәмийетине мына жырды ақырына дейин айтып берди:

Отыз екінши бап

32 ¹ «Хэй, аспан, қулақ сал, мен айтайын,
Хэй, жер жүзи аўзымнан шыққан сөзлерди тыңла!

² Тәлимим жаўындай жаўсын,
Сөзлерим шық яңлы түссин,
Майса шөплерге түскен жаўын тамшысындай,
От-шөплерге қуятуғын мол жаўындай болсын.

³ Жаратқан Ийениң атын жәриялайман,
Мақтаңдар Қудайымыздың уллылығын!

⁴ Ол мениң сүйенген таўымдур, Оның ислери минсиздур,
Барлық жоллары әдилдур.
Нахақлық қылмайтуғын садақ Қудайдур.
Ол әдил хәм ҳақыйқатдур.

⁵ Бирақ бул бузық хәм турақсыз әулад,
Оған садақ қалмады.
Соның ушын, Оның балалары емесдур.
Бул олардың шерменделигидур.

6 Жаратқан Ийениң жақсылығын усылай қайтарасыз ба,
 Хәй, ақмақ хәм ақылсыз халық?
 Ол сизлерди жаратып, сүлдер берген,
 Әкеңиз болған Жаратыушыңыз емес пе?!

7 Әйемги заманды еслен,
 Өткен урпақларды ойлаң,
 Әкеңизден сораң, ол сизлерге айтып берер,
 Ғаррылар сизлерге баянлап берер.

8 Қудай Таала халықларға үлес жерлерин берип,
 Адамзатты миллетлерге бөлип таркатқанда,
 Халықлардың шегаралары,
 Иләхий барлықлардың санына қарай белгиленди.

9 Ал Жаратқан Ийениң үлеси Өз халқыдур,
 Яқып урпағы Оның пайына түскен мүлкидур.

10 Жаратқан Ийе Израилды шөлден,
 Ызғырған кула дүзден тауып алды,
 Оны орап алып, ғамхорлық қылды,
 Кезиниң қарашығындай етип қорғады.

11 Ининдегилерин оятып атырған,
 Өз палапанларын дөгереклеп айланған,
 Қанатларын жайып, палапанларын көтерген,
 Қанағлары үстинде оларды алып жүрген бүркіттей,

12 Жаратқан Ийе жалғыз Өзи Израилды алып жүрди,
 Жат қудайдың хеш қандай жәрдемисиз.

13 Израилды жердиң таулы үлкесине отырғызды,
 Атыздың өними менен тойдырды.
 Оны жартастан аққан пал менен,
 Таслы жерден шыққан зәйтүн майы менен тәмийинледі.

14 Сыйырлардың қатығы, ешкілердиң сүти менен,
 Семиз қозылар, Башанның ең жақсы қошқар хәм текелери менен,
 Ең сапалы бийдай менен оны тәмийинледі.
 Жүзимнен исленген қызыл қандай шарабынан ишкізди.

15 Ешурун^f семирди де, өжетленип тепкиленди,
 Қарны тойды хәм май байлап, жылтырап кетти,
 Өзин жаратқан Қудайды таслап кетип,
 Қутқарыушысы болған сүйенген тауын менсинбеди.

16 Басқа қудайларға табынып, Қудайдың қызғанышын оятты,
 Жеркенишли бутлары менен Оны ғәзепке миндирди.

17 Олар қудай болмаған жинлерге,
 Өзлери танымаған басқа қудайларға,
 Ата-бабалары қорқпаған, кейин пайда болған,
 Таза қудайларға қурбанлық берди.

18 Сени тууған Тауды еслемедиң,
 Сени дүньяға келтирген Қудайды умытып кеттиң.

19 Жаратқан Ийе буларды көрип, олардан жүз бурды,

^f32:15 Ешурун – Израил халқына берілген басқа атама болып, «Әдил» деген мәнисти береді.

Өйткени Өз ул-кызлары Оның ғәзебине тийди.

²⁰ Ол былай деди: „Бул халықтан жүз бураман,
Олардың ақыбети не болатуғынын көремен.
Себеби олар тураксыз нәсил, опасыз балалардур.

²¹ Олар қудай болмаған бутлары менен,
Мениң қызғанышымды оятты,
Бийхуда бутлары менен Мениң ғәзебиме тийди.
Мен де халық болмаған бир халық пенен,
Олардың қызғанышын оятаман.
Ақылсыз бир халық пенен, олардың ғәзебине тийемен.
²² Себеби сизлерге қарсы ғәзебим оттай лаўлап,
Өлилер мәканының түпкирине дейин жанып кетти,
Ол жер жүзин хәм оның өнимлерин күйдирип жоқ етеди,
Таўлардың негизги тырнақларын жандырып жибереди.

²³ Олардың басына апат жаўдыраман,
Оқларымды оларға қарсы толық жумсайман.

²⁴ Ашлық олардың диңкесин куртады,
Ысытпа кеселлиги жанып күйдиреди,
Оба олардың жанын алады.
Жыртқыш хайўанларды жиберемен оларға қарсы,
Жер баўырлаўшылар зәхәрин шашады.
²⁵ Көшелерде жигит хәм қызларды қылыш өлтиреді,
Үйлеринде қорқыныш бийлик қылады,
Емизиўли бала да, ақ шашлы ғаррылар да аман қалмайды.

²⁶ Оларды тас-талқан етер едим,
Адамлардың арасынан олардың атларын өширип таслар едим.
²⁷ Бирақ душпанлар мақтанып жүрмесин,
Олар надурьыс түсинбесин, дедим.
Булардың барлығын ислеген Жаратқан Ийе емес,
Бизлер өзлеримиз жеңиске еристик, – деп ойламасын дедим“.

²⁸ Израил ақылын жойтқан халықдур,
Оларда хеш қандай сезим жоқдур.

²⁹ Қәнекей, оларда ақыл болғанда, түсинер еди,
Ақыбети не болатуғынын билер еди!
³⁰ Сүйенген Таўы оларды сатпағанда,
Жаратқан Ийе Өз халқын жаўға тәслим етпегенде,
Душпанның бир адамы мың израиллыны куўа алар ма еди?
Еки адамы он мың адамды куўғын қыла алар ма еди?

³¹ Хәттеки, мойынлайды душпанларымыз,
Жартасымыздың уксамайтуғынын олардың жартасына.

³² Олардың жүзим шақалары Содом шақасынан,
Бағлары Гомора бағларынандур.

Жүзим мийўелери зәхәрге толы,
Ашшыдур жүзим солқымлары.

³³ Шараплары жыланның зәхәри,
Кобраның өлтиретуғын уўыдур.

³⁴ Жаратқан Ийе былай дейди:
„Израил душпанларының жаўызлықларын дизип қойдым,

Оларды жазалау үшін, гэзийнеме мөрлеп қойдым.

³⁵ Өш алыу Мениң қолымда, Өзим жаза беремен,
 Ыақты келгенде, олардың аяқлары таяды,
 Жақындура олардың қулайтуғын күни,
 Жаза күни жүдэ жақын қалды“.

³⁶ Жаратқан Ийе Өз халқының хуқықын қорғайды,
 Олардың күши хэлсизленип,
 Елде кул хэм еркли адамлардың аман қалмағанын көргенде,
 Оларға жаны ашыйды.

³⁷ Сонда Жаратқан Ийе Өз халқына былай дейди:

„Исенген қудайларыңыз қай жерде?
 Сизлердиң пана тапқан жартасыңыз қэне?“

³⁸ Қурбанлықларыңыздың майын жеген,
 Ишимлик садақаларыңызды ишкен,
 Қаякта сол бир қудайларыңыз?
 Енди олар келип, сизлерге жәрдем берсин!
 Сизлерди солар қорғасын!

³⁹ Билип қойыңлар, жалғыз Мен Қудайман,
 Меннен басқа қудай жоқдура!
 Өлтиретуғын да, тирилтетуғын да Мен,
 Жарақатлайтуғын да, шыпа беретуғын да Мен боламан.
 Хэш ким Мениң қолымнан кутыла алмас.

⁴⁰ Қолымды аспанға көтеремен,
 Мэңги бар Болыушы атым менен ант ишемен:

⁴¹ Мен жалтылдаған қылышымды қайрайман,
 Өдиллик орнатыу үшін, оны қолыма аламан,
 Сөйттип, душпанларымнан өш аламан,
 Мени жек көргенлерди жазалайман.

⁴² Оқларымды қан менен мэс етемен,
 Қылышымды ет пенен тойдыраман.
 Өликлер хэм тутқынлардың қаны ағады,
 Душпан басшыларының баслары кесиледи“.

⁴³ Хэй, халықлар, Оның халқын қутлықлаңлар,
 Өйткени Ол кулларының қанының қунын талап қылар.
 Душпанларынан өш алып,
 Өз халқының елин пэклер».

⁴⁴ Муўса Нун улы Ешуа менен бирге келип, усы жырды халыққа айтып берди.

Муўсаның соңғы көрсетпелери

⁴⁵ Муўса усы сөзлердиң хэммесин пүткил Израил халқына айтып болғаннан кейин,

⁴⁶ оларға былай деди: «Бүгин мен сизлерге жеткерген усы сөзлердиң хэммесин жүрегиңизде сақлаң. Усы нызамның барлық сөзлерин муқыятлы түрде орылаң, деп балаларыңызға буйырын. ⁴⁷ Булар бос сөзлер емес, ал сизлердиң өмириңиздура. Иордан дэрьясынан өтип, мүлик етеуғын елде усы сөзлердиң саясында сизлердиң өмириңиз узақ болады».

⁴⁸ Жаратқан Ийе сол күни Муўсаға былай деди: ⁴⁹ «Моаб елиндеги Ерихонның қарсысындағы Абарим тауларының бири болған Небо тауына шық. Сол жерден

Мен Израил халқына мүлік етип берип атырған Кенаан жерине қара. ⁵⁰ Әжағаң Харон Хор тауында өлип, ата-бабаларына қосылғаны сыяқлы, сен де усы тауға шығып, өлесен хэм ата-бабаларыңа қосыласаң. ⁵¹ Себеби екеуиңиз де Син шөлинде, Қадештеги Мериба сууларында израиллылардың алдында Маған опасызлық қылып, мухаддеслигимди тән алмадыңыз. ⁵² Соның ушын, сен Мен Израил халқына берип атырған жерди тек узактан көресен, бирақ оған кирмейсен».

Отыз үшінши бап

Муўсаның Израил урыуларын жарылқауы

33 ¹ Қудайдың адамы Муўса өлиминен алдын израиллыларға ақ пәтиясын берип, ² былай деди:

«Жаратқан Ийе Синай тауынан келди,
Сеирден Өз халқына қуяштай көтерилди,
Паран тауынан нур шашты.

Он мыңдай периште менен бирге келди,
Оң қолында лаулаған от бар еди.

³ Аўа, Жаратқан Ийе халқы Израилды сүйеди,
Өзине бағышланған барлық адамларды қорғайды.
Олар Жаратқан Ийениң аяқларына бас урады,
Хэм Оның сөзлерин қабыллайды.

⁴ Муўсаның бизлерге берген нызамы,
Яқып жәмийетиниң бахалы мүлки болды.

⁵ Израилдың урыулары хэм басшылары бир жерге жыйналғанда,
Жаратқан Ийе Ешурунның патшасы болды».

⁶ Муўса Рубен урыуы хаққында былай деди:
«Рубен урыуы жасасын, өлмесин,
Халкының саны аз болса да, аман болсын».

⁷ Муўса Яхуда урыуы хаққында мыналарды айтты:
«О, Жаратқан Ийе, Яхуданың пәриядын есит,
Оны басқа урыулар менен бирлестир.
Ол өз қоллары менен өзін қорғап атыр,
Душпанларына қарсы оған жәрдемши бол».

⁸ Ол Лебий урыуы хаққында былай деди:
«О, Жаратқан Ийе, Сениң Урим хэм Тумминиң
Садық қулың Лебий ушындур.

Массада оны сынап көрдиң,
Мериба сууларында оның менен тартыстың.

⁹ Ол ата-анасынан, аға-инисинен,
Өз балаларынан гөре, Сени жоқары қойды.
Сениң буйрықларыңды орынлады,
Келисимине садық қалды.

¹⁰ Сениң қағыйдаларыңды Яқып урыуына,
Нызамларыңды Израилға үйретеди.

Сениң алдыңда түтетки түтетип,
Қурбанлық орнында жандырылатуғын қурбанлықлар усынады.

¹¹ О, Жаратқан Ийе, оның байлығын жарылқа,

Қол урған ислеринен кеўлиң толсын.
 Оған қарсы шыққанлардың
 Душпанларының белин сындыр,
 Жаўлары қайтып аяққа тура алмасын!»

12 Муўса Беньямин урыўы хаққында былай деди:
 «Жаратқан Ийениң сүйиклиси, Оның жанында кәуип-кәтерсиз жасасын,
 Жаратқан Ийе хәмме ўақытта оны қорғайды,
 Ол да Жаратқан Ийениң қушағында тынышлық табады».

13 Юсуп ушын былай деди:
 «Жаратқан Ийе оның жерине берсин берекет,
 Аспаннан түсетуғын бахалы шық пенен,
 Жер асты булақ суўлары менен.

14 Жеринде қуяшқа тойған сапалы өнім өссин,
 Өз мәўсиминде мийўелер мол болсын.

15 Әйемнен қиятырған таўлардың ең жақсы сыйлары менен,
 Мәңги төбешиклердің молшылығы менен,

16 Жердің ең жақсы өними хәм хәр бир нәрсеси менен,
 Пута ишинде Көрингеннің мийрими менен берекетленсин.

Юсуп урпағынан болған адамларға,

Туўысқанларының арасында басшы болған Юсупке усы берекет жаўсын.

17 Биринши туўылған бұға сыяқлы күдиретлидур ол,

Шақлары жабайы бұғаның шақлары яңлыдур.

Оның бир шақы Эфрайымның он мың адамы,

Екинши шақы Менашшениң мыңлағаныдур.

Юсуп усы шақлары менен халықларды сүзеди,

Жер жүзиндеги халықларды куўады».

18 Ол Зебулон хәм Иссахар урыўы хаққында былай деди:

«Хәй, Зебулон жолға шыққаныңда қуўанышқа бөлен,
 Иссахар, сен шатырларыңда шадлан!

19 Олар басқа халықларды таўға шақырады,

Ол жерде мақул болатуғын қурбанлықларды шалады.

Олар тенізлердің молшылығы менен,

Теңиз жағасының байлығы менен азықланар».

20 Муўса Гад урыўы хаққында былай деди:

«Гадтың жерин кеңейткен Қудайға алғыс айтың!

Гад арыслан сыяқлы өз жеринде жасайды,

Олжасының қол хәм басларын бөлеклеп таслайды.

21 Ол өзи ушын жердің жақсысын таңлады,

Басшының үлеси оған берилди.

Халықтың басшылары жыйналғанда,

Ол орынлады Израил халқы менен бирге,

Жаратқан Ийениң әдил еркін хәм Оның хұкимлерин».

22 Муўса Дан урыўы хаққында былай деди:

«Дан жас арысланға мегзер,

Ол Башаннан секирип шығар».

23 Нафталий урыуы хақкында былай деди:
«Хәй, Жаратқан Ийениң оң жағына шыққан,
Оның жарылқауына толып турған Нафталий!
Сен батыс пенен қубланы мүлик етип аласаң».

24 Ол Ашер хақкында былай деди:
«Баска урыулардың ишинде Ашер ең көп жарылқанғандур,
Тууысқанларының ишиндеги ең сүйиклиси болсын.
Оның жери зәйтүн ағашына бай болсын.

25 Дәрәзаңның тәмбилери темир хәм қоладан болып,
Өмириң бойы қәуипсиз жаса».

26 «Хәй, Ешурун, Қудайымызға мегзес хеш ким жоқдур,
Ол саған жәрдем бериу ушын аспаннан,
Бултлар үстинде келер салтанаты менен.

27 Мәңги бар болған Қудай сениң панаңдур,
Сени Ол Өзиниң мәңгилик қолларында алып жүрер.

Душпанларыңды алдыңнан кууып шығарып,
Саған: „Оларды қырып тасла!“ – деп айтады.

28 Солай етип, Израил қәуип-қәтерсиз жасайды,
Яқыптың мәканы аман болады,
Дән хәм шарап елинде мол болады,
Аспаннан оның жерине шық түседи.

29 Ох, Израил, сен қандай бахытлысаң!

Саған мегзейтуғын бар ма өзи?

Сен Жаратқан Ийе қутқарған халықсаң.

Жаратқан Ийе сени қорғайтуғын қалқандур,

Жеңис беретуғын сениң қылышыңдур.

Душпанларың алдыңда жағымпазлық кылады,

Сен олардың арқасын басып, езесең».

Отыз төртинши бап

Муўсаның өлими

34 ¹ Соннан кейин, Муўса Моаб тегислигинен Ерихо қаласына қарсы жайласқан Небо тауына, Писга тауының төбесине шықты. Жаратқан Ийе оған пүткил елди көрсетти: арқадағы Дан қаласына дейин созылған Гилад жерин, ² пүткил Нафталий жерлерин, Эфрайым хәм Менашше жерлерин, Жер Орта теңизине дейин созылған пүткил Яхуда жерлерин, ³ қубладағы Негебти хәм тегисликти. Бул Соар қаласына дейин созылған Пальма қаласы деп аталған Ерихо тегислиги. ⁴ Кейин Жаратқан Ийе Муўсаға: «Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа: „Сениң урпағыңа беремен“ деп ант ишкен ел усы болады. Мине, усы елди көзлериң менен көриуге мүмкиншилик бердим, бирақ сен ол жерге кирмейсең», – деди.

⁵ Солай етип, Жаратқан Ийениң айтқанындай, Оның қулы Муўса сол Моаб елинде қайтыс болды. ⁶ Жаратқан Ийе оны Бейт-Пеорға қарама-қарсы жайласқан Моабтағы ойпатлыққа көмди. Муўсаның қәбири қай жерде екенлигин бүгінге дейин хеш ким билмейди. ⁷ Муўса қайтыс болғанда, бир жүз жигирма жаста еди. Деген менен, оның көзи де хәлсизленбеген, күш-ғайраты да қайтпаған еди. ⁸ Израиллылар Моаб тегислигинде Муўсаны жоқлап отыз күн аза тутты.

Кейин Муўса ушын азалау күнлери тамам болды. ⁹ Нун улы Ешуа даналық руўхы менен толған еди. Өйткени Муўса өлиминен алдын оған қолларың қойып, оны

жолбасшы етип тайынлаған еди. Израиллылар оған кулақ салып, Жаратқан Ийениң Муўса арқалы берген буйрықларына әмел қылды.

¹⁰ Израилда сол күннен бүгінге дейин, Муўсаға уқсаған пайғамбар болмады. Себеби Жаратқан Ийе Муўса менен жүзбе-жүз көрисип, сөйлесетуғын еди.

¹¹ Жаратқан Ийе оны Мысырда фараонға, оның хызметкерлерине хәм пүткил Мысыр халқына Өз кәрамаат хәм белгилерин көрсетиў ушын жиберген еди. ¹² Муўса пүткил Израил халқының көз алдында құдиретли, уллы хәм қорқынышлы ислер ислеген еди.